

Blir det någon förändring på planen?

Utvärdering av implementeringen av Svenska Fotbollförbundets spelarutbildningsplan

Tor Söderström, Magnus Ferry och Staffan Karp

Pedagogiska rapporter från Pedagogiska institutionen
Umeå universitet, 2016, Nr. 96

Pedagogiska institutionen

Tor Söderström, Magnus Ferry och Staffan Karp

Blir det någon förändring på planen? Utvärdering av Svenska
Fotbollsförbundets spelarutbildningsplan

ISBN 978-91-7601-636-7

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INTRODUKTION

1.1 Uppdragets syfte	1
1.2 Material	2

2. DELSTUDIE 1: DISTRIKTENS IMPLEMENTERINGSARBETE .....

2.1 Spelarutbildning i distriktet före spelarutbildningsplanen	5
2.2 Implementering av spelarutbildningsplanen i distriktet	5
2.3 Om effekter av och utmaningar med spelarutbildningsplanen	7
2.4 Om barnrättsperspektivet och spelarutbildningsplanen	8
2.5 Avslutande reflektioner	9

3. DELSTUDIE 2: TRÄNARNA OCH SPELARUTBILDNINGSPLANEN .....

3.1 Förutsättningar för fotbollsverksamheten	10
3.2 Erfarenheter av Spelarutbildningsplanen	13
3.3 Uppfattningar om implementeringen av Spelarutbildningsplanen	15
3.4 Avslutande reflektioner	16

4. DELSTUDIE 3: VAD GÖR FOTBOLLEN ROLIG OCH MENINGSFULL .....

4.1 Den sociala dimensionen	18
4.1.1 <i>Den inkluderande dimensionen</i>	19
4.2 Den individuella dimensionen	20
4.3 Lärandedimensionen	22
4.4 Spelarutbildningsplanen och stödet från SvFF och distriktet	30
4.5 Resultatet i relation till tidigare forskning	30

5. NÖJDHETSINDEX .....

5.1 Nöjdhetsindexets utformning	34
5.2 Mätning av Nöjdhetsindex i ett lag	34
5.3 Betydelsen av Nöjdhetsindex	34
5.4 Etiska perspektiv	35

6. SAMMANFATTANDE REFLEKTION OCH DISKUSSION .....

6.1 Några ord på vägen i det fortsatta utvecklingsarbetet	36
2.2 Avslutningsvis	38

BILAGOR

REFERENSER	
------------------	--

1. INTRODUKTION

Spelarutbildningsplanen (SUP:en) är en följd av regionala utbildarutbildningsträffar som initierades av Svenska Fotbollförbundet (SvFF) under 2011. Utifrån erfarenheter från dessa regionala träffar gav fotbollsutvecklingskommittén en arbetsgrupp uppdraget att ta fram en generell spelarutbildningsplan. Fotbollförbundets arbete med en spelarutbildningsplan för barn och ungdomar mellan 6-19 år slutfördes 2012 och presenterades vid utbildningskonferensen i november 2012, och spreds, bl.a. via riksinstruktörer, samma år ut till distriktens föreningar. SvFF:s vision var att skapa miljöer i föreningarna som ger så många spelare som möjligt, så långt upp i åldrarna som möjligt, den bästa spelarutbildningen och skapa växthus för ledar- och spelarutveckling. De mål man hade var att:

- 2015 har 50% (ca 1000 föreningar) av fotbollens barn- och ungdomsföreningar en spelarutbildningsplan till stöd för utveckling av spelare 6-19 år.
- 2015 har svensk fotbolls tränare för årsgruppen 6-19 år kunskapen och förståelsen att genomföra nivåanpassad träning- och matchning.

I förslaget till implementering av spelarutbildningsplanen skisserades några övergripande riktlinjer från SvFF. Dessa var att distrikten planerar och genomför arbetet och distriktens utbildare är med på utbildningarna för att därefter arbeta mot föreningarna. Implementering av SUP:en skulle vara prioriterad arbetsuppgift för riksinstruktörer (RI) under 2013, där de skulle hjälpa distrikten och vara delaktiga i att planera och genomföra implementeringen. En strategi som skrevs fram var att utbildningarna skulle ske i föreningsmiljö och där teori och praktik skulle varvas. Utbildningarna kunde också genomföras i en värdförening med andra inbjudna föreningar i distriktet. De krav man ställde på föreningarna i implementeringsdirektivet var att de skulle förbinda sig att vara med under utbildningsperioden och helst ha en utvecklingsansvarig som kunde driva arbetet i föreningarna. Ett mål på sikt var att få fler spelarutbildare (SU) som arbetar regionalt med att implementera SUP:en. I implementeringsdirektivet gavs också förslag på uppföljningskriterier av implementeringsarbetet. Från och med 2013 påbörjades implementeringsprocessen i distrikten.

Spelarutbildningsplanen beskriver hur svensk fotboll ska utveckla fotbollsspelare. Planen är utformad utifrån forskning och beprövad erfarenhet. Målet med spelarutbildningsplanen är ge tips på hur långsiktigt idrottande och bästa möjliga förutsättningar för lärande skapas. Det synsätt som genomsyrar spelarutbildningsplanen bygger på ett barnrättsperspektiv, vilket innebär att barnets bästa alltid sätts i första rummet och alla barns rättigheter och lika värde. SUP:en utgår ifrån RF:s idéprogram "Idrotten vill" och tar också hänsyn till mognadsnivå och att träning och match ska anpassas till barns fysiologiska, psykologiska och sociala förutsättningar.

Umeå universitet fick 2014 i uppdrag att utvärdera hur intentionerna med spelarutbildningsplanen uppfylls bland föreningar. I uppdragsbeskrivningen anges att man vill följa 10 föreningar i Sverige och med enkäter och intervjuer "mäta" hur nöjda tränare och barn/ungdomar är med implementeringen av planen. SvFF ville också konstruera ett "nöjdhetsindex" för att kunna mäta temperaturen på ett lag och i en förening. Indexet ska kunna bidra till att jämförelser över tid och med andra föreningar är möjliga. Med hjälp av indexet kan utvecklingsområden identifieras som tränare och föreningar kan arbeta med. Exempel på indikatorer som kan ingå i ett index kan vara både upplevelse av match och träning, men även hur nöjd spelare är med tränare, kamrater (lärmiljön). Utifrån uppdragsbeskrivningen formulerade Umeå universitet i dialog med SvFF en utvärderingsplan, vilket bidrog till att en kartläggning av distriktens implementeringsarbete inkluderades i utvärderingen.

1.1 Uppdragets syfte

Föreliggande utvärderingsuppdrag avser att utvärdera och analysera hur implementeringen av spelarutbildningsplanen genomförts i distrikten och inom ett antal utvalda distrikt och föreningar. Mer specifikt fokuseras vilka konsekvenser implementeringen av den nya spelarutbildningsplanen har på

föreningsverksamheten där planen införts och tillämpas. En ambition med utvärderingen är att belysa vad som bidrar till alternativt hindrar utvecklingen av idrottsverksamheten vad gäller anpassning till barns fysiologiska, psykologiska och sociala förutsättningar. Ett annat delsyfte är att utifrån de empiriska undersökningarna utveckla ett instrument för att mäta nöjdheten med verksamheten bland fotbollsspelande flickor och pojkar.

I projektet besvaras följande huvudfrågeställningar.

- ✓ Hur har implementeringsarbetet genomförts inom distriktet?
- ✓ Vilka effekter har spelarutbildningsplanen haft för distriktslagsverksamheten?
- ✓ Vilka effekter har spelarutbildningsplanen haft bland distriktets föreningar?
- ✓ Hur organiseras verksamheten i föreningen för grupper av flickor och pojkar mot bakgrund av barnrättsperspektivet?
- ✓ Vilka konsekvenser får den nya spelarutbildningsplanen för hur tränare organiserar och genomför träning- och tävlingstillfällen?
- ✓ Hur upplever flickor och pojkar sin lärmiljö? Vad i miljön är viktigt för att man ska känna sig tillfreds med verksamheten?

Inom ramen för dessa frågor jämförs flickor och pojkars förutsättningar och villkor inom olika åldersgrupper, nivå 1, 6-9 år, nivå 2, 9-12 år och nivå 3, 12-15 år.

Ett annat mål med utvärderingen var att utveckla ett instrument som mäter nöjdheten bland barn och ungdomar som deltar i fotbollsverksamheten.

1.2 Material

Utvärderingen bygger på tre empiriska delstudier. Delstudierna ger en övergripande bild av samtliga distrikts arbete med den nya spelarutbildningsplanen samt en fördjupad beskrivning av några utvalda distrikts arbete med spelarutbildningsplanen. I det följande beskrivs de tre delstudierna. Material som ingår i delstudierna är intervjuer med ansvariga för implementeringen av SUP:en i fotbollsdistrikten, enkäter till tränare i 12 föreningar samt intervjuer med tränare och barn i tre föreningar som kommit långt med spelarutbildning.

Delstudie 1: Distriktsstudien - Distriktens implementeringsarbete

En representant med ansvar för implementering av SUP:en i respektive distrikt har intervjuats. En intervjuguide utarbetades i samråd med representanter från SvFF. Intervjuguiden fokuserade på implementeringsprocessen och vilka förändringar som genomförts och vad som planeras på distriktsnivå. Den behandlade hur distrikten arbetat med spelarutveckling före SUP:en, barnrättsperspektivet och hur de arbetar med spelarutbildning efter att SUP:en lanserades hösten 2012. Vad gäller det sistnämnda ställdes bl.a. frågor om hur de kommit igång med arbetet, vilka mål och strategier de har, utmaningar i arbetet, och vad det betyder för barnrättsperspektivet samt effekter på distriktslag, föreningar, tränare, tävlingssystem mm. Utöver dessa intervjuer har även en gruppintervju med riksinstruktörer och en enskild intervju med en riksinstruktör (Kunde ej delta i gruppintervjun) genomförts för att få SvFF:s perspektiv på implementeringsprocessen. Dessa intervjuer utgör en fond mot vilka intervjuerna med representanterna för distrikten kan förstås och

därför redovisas de inte separat utan enbart under rubriken avslutade reflektioner i avsnittet delstudie 1.

Samtliga intervjuer, dock ej gruppintervjun med riksinstruktörer, genomfördes via telefon under sommaren och hösten 2014. April 2015 kontaktades distrikten igen där de ombads att skriftligt kommentera om den bifogade beskrivningen av hur de arbetat med spelarutbildningsplanen gav en korrekt bild. De ombads även att berätta om vad som hänt sedan intervjun gjordes och vad de planerade för resterande del av år 2015.

Delstudie 2: Föreningsstudien: Ledarna och spelarutbildningsplanen

Delstudien var en enkätstudie med tränare i olika åldersgrupper i tolv föreningar. I samråd med representanter från SvFF valdes inledningsvis två föreningarna ut från de fem distrikt (totalt 10 föreningar) som i delstudie 1 bedömdes ha kommit längst i implementeringsarbetet av spelarutbildningsplanen. Ytterligare föreningar som valdes ut till studien var en förening som själva hade anmält sitt intresse att delta (kontrollgrupp 1), samt en förening som kommit igång senare med att implementera spelarutbildningsplanen (kontrollgrupp 2).

Tränarna i de tolv föreningarna fick besvara en webbenkät som belyser de dimensioner och begrepp som framställs som centrala för inriktningen på svensk barn- och ungdomsfotboll och som finns beskrivna inom *Fotbollens spela, lek och lär* (FSELL) och Svenska fotbollsförbundets spelarutbildningsplan. Inspiration till frågornas uppbyggnad och formulering är hämtade från olika utvärderingar genomförda inom skolans och idrottens område. Sammanfattningsvis är enkäten uppbyggd i sju delar som belyser tränarnas bakgrund, erfarenheter av fotboll, erfarenheter som tränare i fotboll, erfarenheter av andra idrotter, fotbollsverksamheten de ansvarar för, erfarenheter av spelarutbildningsplanen, samt implementeringen av planen.

För distribution av webbenkäterna till tränarna kontaktades föreningarna under maj 2015 och i samband med detta informerades om studiens genomförande och syfte. Utöver att begära in uppgifter om antalet tränare i respektive förening, informerades om att enkäten skulle skickas ut till alla tränare för lag på nivå 1 – 3, dvs. där spelarna var i åldrarna 6-17 år (födda 2008 – 1998). Under slutet av maj 2015 fick föreningar länken till enkäten och en uppmaning om att vidareförmedla informationen till alla aktuella tränare. Påminnelser om att besvara enkäten skickades ut vid ett flertal tillfällen. Sista påminnelsen skickades under slutet av augusti. För att förtydliga vilka enkäten riktade sig till definierades att:

vi med begreppet tränare inte enbart avser huvudtränare utan också de som är hjälptränare, ass coach, målvaktstränare osv. , det vill säga alla de som på något sätt är delaktiga i det praktiska genomförandet av fotbollsträningarna och matcherna. Enkäten riktar sig samtidigt till alla tränare och inte enbart de som gått någon utbildning.

Totalt besvarades webbenkäten i någon omfattning av 338 individer. Det interna bortfallet var stort med 104 ofullständigt ifyllda enkäter vilket innebär att 234 individer besvarat enkätens alla delar. Utifrån de uppgifter som föreningarna lämnat om antalet tränare visar det sig att svarsfrekvensen varierar mycket mellan föreningarna. Ingen information om hur många tränare som finns i förening 8 samt förening 6 har lämnats och har därför endast kunnat uppskattas utifrån information på föreningarnas hemsidor. Den totala svarsfrekvensen uppskattas därför till 48 procent (Tabell 1).

Tabell 1 Svarefrekvens för respektive förening

Förening	Distrikt	Tränare (n)	Inkomna svar	Svarefrekvens (%)
Förening 1	Skåne	91	56	62
Förening 2	Skåne	33	22	67
Förening 3	Småland	54	32	59
Förening 4	Småland	60	33	55
Förening 5	Östergötland	11	8	73
Förening 6	Östergötland	40 ¹	2	5*
Förening 7	Dalarna	54	12	22
Förening 8	Dalarna	15 ¹	10	67
Förening 9	Ångermanland	17	5	29
Förening 10	Ångermanland	25	10	40
Förening 11	Kontroll 1	40	19	48
Förening 12	Kontroll 2	50	25	50
Totalt		490	234	48

¹ Antalet tränare är uppskattat utifrån föreningarnas hemsidor.

* På grund av få svar finns resultatet från denna förening inte med i fortsättningen

Då antalet svar från Förening 6 bedöms som allt för lågt för att vara tillförlitligt ingår föreningens inte i resultatredovisningen. Detta medför att resultatet bygger på svar från 232 tränare, vilket motsvarar en svarefrekvens på 52%.

Delstudie 3: Föreningsstudien: Vad gör fotbollen rolig och meningsfull

I delstudie 3 genomfördes semi-strukturerade intervjuer med tränare för flickor respektive pojkar i tre föreningar i tre olika distrikt som bedömts kommit längst i arbetet med att implementera spelarutbildningsplanen. Gruppintervjuer med tränare för flick- och pojklag för de tre första nivåerna och gruppintervjuer med flickor och pojkar i respektive nivå genomfördes i de tre föreningarna. Tabell 2 åskådliggör antal informanter som intervjuats.

Tabell 2. Informanter i föreningsstudien

	Tränare			Barn		
	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Förening 1 (Skåne)	2 Män	2 män	2 män	2 flickor 2 pojkar	2 flickor 2 pojkar	2 flickor 2 pojkar
Förening 2 (Ångermanland)	2 kvinnor	2 män	3 män	2 flickor 2 pojkar	2 flickor 2 pojkar	2 flickor 2 pojkar
Förening 3 (Småland)	1 man	2 män	1 man	3 pojkar	2 flickor 2 pojkar	2 flickor 1 pojke

Intervjuerna betonade bl.a. arbetet med spelarutbildning, den verksamhet som omger flickor och pojkar på föreningsnivå och vad barnen vill ska uppfyllas för att de ska vara nöjda med den verksamhet de deltar i. Intervjuerna med barnen berörde även hur de upplever träning och match, tränare och föräldrar, laget och gruppen, vad de lär sig och delaktighet. Föräldrars samtycke till att barnen intervjuats har samlats in.

Nöjdhetsindex

Utifrån intervjuerna och litteraturstudier har ett antal dimensioner som fångar barnens upplevelser och nöjdhet av den verksamhet de deltar i analyserats fram. Dessa dimensioner har därefter operationaliserats i ett instrument som mäter nöjdheten (ett nöjdhetsindex) bland aktiva barn. Instrumentet har testats på ett antal fotbollslag för att öka dess tillförlitlighet. Nöjdhetsindexet inkluderas inte i denna rapport. Indexet har redovisats till SvFF.

Analys

Sammantaget har relationen mellan förenings-, och lagnivå analyserats i syfte att förstå vilka konsekvenser implementeringen av den nya spelarutbildningsplanen har på föreningsverksamheten och flickor och pojkars lärmiljö.

2. DELSTUDIE 1: DISTRIKTENS IMPLEMENTERINGSARBETE

I följande kapitel redovisas översiktligt intervjuer med representanter från fotbollsdistrikten och hur spelarutbildning bedrivits före SUP:en lanserades och hur distrikten arbetat med att implementera spelarutbildningsplanen. En sammanställning av distriktens implementeringsarbete och de aktiviteter som påbörjats, genomförts och planeras har redovisat till SvFF. Den sammanställningen inkluderas inte i denna rapport.

2.1 Spelarutbildning i distrikten före spelarutbildningsplanen

Intervjuerna med representanterna för de 24 distrikten visar att spelarutbildning före SUP:en lanserades framförallt handlat om distriktslagsverksamheten och att det varierat mellan distrikten huruvida den följt en modell för spelarutbildning eller ej. Distriktslagsverksamheten har en liknande grundstruktur inom samtliga distrikt. Beroende på distriktens karaktär (antal spelare, geografisk yta mm) varierar det mellan distrikten hur distriktslagsverksamheten organiseras och genomförs. Hur verksamheten praktiskt genomförts har för många distrikt till stor del varit beroende av vilka instruktörer och förbundskaptener som varit involverade genom åren medan några distrikt haft en tydlig organisation och styrdokument för verksamheten. Utöver denna grundstruktur har några distrikt periodvis haft utvecklingsprojekt knutna till distriktslagsverksamheten, som t.ex. uppsökande tränarutbildning i föreningen (Småland, Västergötland, Östergötland, Uppland), träningsupplägg för yngre åldrar (Halland), föreningsutveckling (Skåne), tydlig spelarutbildningsplan (Norrbotten). I Göteborg har en egen modell "Spelarlyftet" tillämpats för spelarutbildning (talang/utvecklingsträningar inom distriktet) sedan ett antal år tillbaka. Modellen har också kopplats till tränarutbildning och allteftersom utvecklats mer mot föreningsutveckling. Göteborgs spelarutbildningsmatrix (vad som bör tränas på i respektive ålder) har närliggande distrikt som Bohuslän, Dalsland och Västergötland, men även Södermanland inspirerats av.

2.2 Implementering av spelarutbildningsplanen i distrikten

Sommaren och hösten 2014 hade de flesta distrikt kommit igång med implementeringen av SUP:en. Strategierna för implementeringsarbetet har varit olika beroende på de förutsättningar gällande personal, struktur och nätverk som finns inom respektive distrikt. I 14 av 24 distrikt påbörjades arbetet 2013 genom olika aktiviteter medan det i åtta distrikt påbörjades 2014. I de distrikt som kom igång senare hade färre aktiviteter påbörjats och genomförts vid intervjutillfället. Två distrikt som inte inräknas bland de nämnda är Göteborg, som sedan tidigare hade en utvecklad plan för spelarutbildning "Spelarlyftet", och som anpassat delar av den utifrån SUP:en. Det andra distriktet, Västergötland, hade inte påbörjat sitt arbete vid det första intervjutillfället utan ville avvakta den nya tränarutbildningen. Vid uppföljning av intervjun våren 2015 meddelade de att de förändrar sin strategi för utbildningsverksamhet från och med 2016. Av de åtta distrikt som kom igång senare tillhör fem av dem de minsta distrikten, två är medelstora distrikt medan det sista är ett av de största distriktet vad gäller antal 15-åriga licensierade spelare. Ett skäl till varför mindre distrikt haft svårare att starta upp implementeringsarbetet är att personella resurser, både de som arbetar på distriktets kansli och de som arbetar ideellt för distriktets fotboll, är få till antalet. För de små distrikten med litet tjänsteutrymme blir en ny uppgift som implementering av spelarutbildningsplanen svårare att hantera än i de stora distrikten med 10-20 anställda och fler arvoderade och ideellt engagerade personer.

En strategi som de flesta distrikt arbetat efter är att satsa resurser på nivå 1 och 2 då det många gånger är enklare att arbeta med nya tränare, framförallt när det gäller guided discovery-metodiken. Så här uttrycker sig två distrikt.

Dom yngre ledarna är med på detta på ett annat sätt.

Jag tror att det är svårare att komma åt dom ledarna (11-manna ledare), för dom har hållit på och varit ledare ganska länge och jobbat på ett kanske lite annorlunda sätt.

De flesta distrikt hade initialt önskat tydligare riktlinjer för implementeringen men i samband med intervjuerna upplever de flesta att de är på rätt väg. De lösa riktlinjerna har bidragit till att de blivit tvungna att utforma en strategi utifrån de förutsättningar och resurser de hade. Det upplevdes som jobbigt initialt, men är något som de allteftersom blivit trygga med. Ett distrikt illustrerar detta då de på frågan vad som varit svårast hittills uttrycker:

Vilken väg vi ska ta, vi har fått väldigt dåliga riktlinjer från svenskan. Det är bara att implementera det här – punkt. [...] vi har haft många timmar hur vi ska gå tillväga

Samma distrikt uttrycker också på frågan om det behöver stöd från förbundet i det läge de befinner sig nu:

Nej vi är nog ganska trygga nu där vi står.

Ett annat distrikt svarar på samma fråga att:

Vi får se till att sopa framför vår egen bro. Det blir inte bättre av att SvFF ska komma och säga åt våra instruktörer att ni måste göra det här. [...] vår grej är att övertyga våra instruktörer och våra föreningar om vikten av det här. Det man skulle kunna önska, nu när vissa distrikt kommit igång...skicka ut bra exempel. [...] Något distrikt där det fungerat bra, så här har vi gjort

Ett problem som många lyft fram är att när SUP:en lanserades rullade den gamla tränarutbildningen. Många distrikt menar att det hade varit bättre om både SUP:en och den nya tränarutbildningen anpassad efter SUP:en lanserats samtidigt då den gamla utbildningen har lite andra budskap än SUP:en:

Guided discovery istället för att peka med hela handen och väldigt mycket instruktion. Det är inte riktigt vad man säger på tränarutbildningen.

Distrikten har dock löst det genom att informera om SUP:en på tränarutbildningen, men det finns även exempel på distrikt som genom eget arbete integrerat SUP:en i tränarutbildningar. Efter intervjuerna har dock den nya tränarutbildningen som är anpassad efter SUP:en sju satts våren 2015.

Utifrån intervjuerna visar det sig i de flesta distrikt där aktiviteter startats upp tidigt, men även de distrikt som startade upp aktiviteter 2014, att riksinstruktören har varit involverade i utbildning av tränare, att utbildningar till föreningar varit finansierade av Idrottslyftet men även att det inom distriktet funnits en person/personer som lagt ned tid på uppdraget, antingen ideellt eller via kansliet. Riksinstruktörernas arbete har, som påpekats, varit värdefullt, men de distrikt som startade tidigt har även inspirerat några av de distrikt som kom igång senare:

Nej jag tycker vi fick det i hjälp av RI. Det stödet vi ville ha fick vi.

Vi har tagit mycket hjälp av dom (annat distrikt). Vi har haft deras verksamhet som underlag egentligen för att få till det hos oss. Vi har gjort en liten variant på deras.

Själva sättet att instruera med hjälp av guided discovery är distrikten eniga om är positivt men samtidigt svårt. Många som är engagerade som instruktörer och tränare är skolade efter en annan modell och det kan upplevas som svårt att ställa om:

Men vaddå kan vi släppa det här? Hur blir det med min kompetens? (exempel på vad ledare kan uttrycka).

Jag tror att många förstår och tycker att i grund och botten är det bra men sedan är det några...Åh vafan jag har jobbat i 20-30 år, jag kommer att köra mitt.

Nästan alla distrikt menar också att det finns utmaningar med att föra in guided discovery och att det måste finnas en balans mellan frågor och instruktion:

Alla är väl inte liksom där, alla har olika bakgrund. Det är inte säkert alla är redo för att göra det.

Det kan bli väldigt mycket pratande och lite tränande (exemplet 10-åringar)

2.3 Om effekterna av och utmaningar med spelarutbildningsplanen

De intervjuade i distrikten menar att spelarutbildningsplanen är något positivt och välbehövligt för svensk fotboll. Det är emellertid svårt för de intervjuade att uttala sig om effekter och konsekvenser av spelarutbildningsplanen då arbetet med att implementera inte pågått så länge. De flesta distrikt har dock förhoppningar om att det leder till bättre utbildade fotbollsspelare vilket några distrikt menar i förlängningen kan bidra till att det blir roligare att spela fotboll och att fler håller på längre. Samtliga distrikt vittnar om stora avhopp från fotboll under ungdomsåren. Utbildning av föreningar och tränare ses som en nyckelfråga för att spelarutbildningsplanen ska kunna leda till någon förändring:

[...] där kommer vi att satsa våra fikon. Att få folk att börja utbilda sig igen.

En stor och viktig del av det här är att få ledarna utbildade.

Då måste vi ut, ut på fotbollsplanen och jobba där på fotbollsplanen. Också att lära ungdomstränarna att se på spelet på ett bättre sätt. Fortfarande jobbar man matematiskt, man jobbar inte med helheten, man har ingen målbild...

Jag tror att skulle vi få fler att jobba efter den, verkligen få ut den till varje ledare så kommer den göra jättestor nytta och vi kommer få bättre fotboll på alla sätt, inte bara kvalitetsmässigt utan att det blir fler som tycker det är roligt att spela fotboll längre upp i åldrarna...

Även om utbildning ses som nödvändig för att det ska bli bestående effekter inom distrikten så menar samtliga att det är flera utmaningar på vägen. En utmaning som flera distrikt lyfter fram är att få ut SUP:en till föreningarna. Här är instruktörer/utbildare/utvecklare som utbildar föreningar nyckelpersoner:

[...] Vi är helt beroende av dom här människorna som ska jobba med det. Dom driver processen ute i föreningarna.

För mig är den största utmaningen att pusha på instruktörerna så dom verkligen jobbar för att komma in i föreningarna...

[...] vi måste få våra instruktörer att vilja komma ut och göra det här.

En annan faktor som många distrikt lyfter fram är behovet av kontinuitet och tålamod. Här är bl.a. nyckelpersoner i föreningarna som kan driva på och skapa engagemang kring spelarutbildningsplanen avgörande:

Jag tror att man måste ha i föreningarna nyckelpersoner som finns där över lång tid för att få ett kontinuerligt arbete.

För att det ska bli en bestående effekt då ska det vara en utbildningsansvarig, en koordinator, som lappar över när det kommer in en ny ledare, att man får introduktion i spelarutbildningsplanen. Så länge det inte finns det så finns inget hopp att få en bestående effekt i någon förening. Då blir det inte bättre än ledaren som har just den kullen.

[...] att dom får ut det till den enskilde ledaren i föreningen och att dom orkar hålla i det år efter år, så att dom inte kör sitt eget race ett halvår efter igen.

Dom som har kommit längst är föreningar som har någon individ som driver på jobbet i föreningarna.

Intervjuerna visar också distrikten måste arbeta långsiktigt för att kunna påverka föreningarna:

Det räcker inte med det arbete vi har gjort 2014, då vi verkligen varit igång, utan det här måste man göra flera år framåt. Sen handlar det också om att vi inte ändrar vårt innehåll på några år utan vi låter det här sätta sig.

Och verkligen få de här föreningskontakterna, då skapar vi på förbundet ett bra kontaktnät när det gäller barn- och ungdomsfotbollen.

Att vi pratar om den på distriktslagsnivå, zonträningar. Att det hela tiden pratas om den.

Det är uppföljning. Att följa upp, se hur det går...

[...] när vi nått alla då är vi inte färdiga med vårt jobb, då vill vi fortsätta utveckla.

Problemet med att hitta goda instruktörer och att få folk att engagera sig är något som vissa distrikt menar kan vara svårt. Här ser de någon form av resurs som ett välkommet bidrag.

Ekonomi är en viktig del i det här.

Det är en form av resurs också, för jag tror att vi som, om det bara ligger på oss [...] då kommer det att bli tufft för oss att orka med.

Om man nu satt det här till verket och vill ha en implementering måste man ge resurser till både förbunds- och föreningsnivå.

Sammantaget visar intervjuerna att den största utmaningen är att nå alla föreningar och tränare. Här behövs det "duktiga" instruktörer. För många distrikt är det svårt att rekrytera instruktörer då, som de säger, alla har fullt upp. Intervjuerna visar även att en ansvarig i föreningen ses som nödvändigt för att driva på ett långsiktigt utvecklings- och förändringsarbete.

2.4 Om barnrättsperspektivet och spelarutbildningsplanen

Intervjuerna visar att det inom distrikten inte i någon högre grad arbetats aktivt med barnrättsperspektivet före SUP:en lanserades. På frågan om distrikten haft något speciellt fokus på barnrättsperspektivet tidigare hänvisar de flesta distrikten till "fotbollens spela, lek och lär" som ingår i utbildningar till tränare:

Ja det är den som har varit i fokus hela tiden

Ja spela lek och lär är baserad på den så i och med att vi följer den så är det så.

Man har alltid försökt baka in det [...] när man tittade och tolkade utifrån spela lek och lär och hela den biten och dom ledstjärnorna som finns med där. Då har man egentligen tryckt på det ganska mycket i samband med tränarutbildningar och lite sånt där små fortbildningar man haft.

[...] och då har vi liksom sagt till föreningarna att när ni sätter en policy och verksamhetsplan utgå ifrån fotbollens spela lek och lär.

Vissa distrikt betonar också att deras arbete med att tona ned resultat och allas rätt att vara med och nivåanpassade serier, men även breddlager där alla får delta, eller via instruktörers utbildningsinsatser är en del i arbetet med att följa ett barnrättsperspektiv. Några distrikt har haft vissa utbildningsprojekt där SISU arbetat med föreningar men det finns även ett exempel på ett distrikt som tagit fram egen barnledarutbildning där barnperspektivet är i centrum.

På frågan om vilken betydelse de intervjuade tror att spelarutbildningsplanen kommer att få för arbetet med barnrättsperspektivet visar det sig att det finns både de som tror att det kan hjälpa till medan andra har en mer återhållsam uppfattning:

Ja det tror jag. Det blir en tydlig röd tråd i det och genom att det tydligt och centralt kommer vi att kunna få ut det tidigt också. Men det handlar om att vi får skickliga handledare som kan utbilda i spelarutbildningsplanen.

Det vet jag inte riktigt om man kan säga att det blir bättre

Nej det har inte blivit något alls fokus så. Naturligtvis pratar vi om fairplay, schysst uppträdande mellan kamrater och undvika toppning och hålla alla spelare igång.

[...] vi kommer att fortsätta trycka på de här värdena för det finns med i spelarutbildningsplanen.

Jag tror att det kan ge lite råg i ryggen.

Det tror jag absolut. Det är många föreningar man får igång väldigt bra diskussioner utifrån spelarutbildningsplanen också.

Sammantaget visar intervjuerna att distrikten förlitat sig på centrala utbildningsmaterial som *Fotbollens spela lek och lär* tidigare, men också att de flesta tror att SUP:en på olika sätt kan bidra till att öka medvetenheten om barnrättsperspektivet bland tränare men även bland föräldrar och spelare.

2.5 Avslutande reflektioner

Intervjuerna visar att distrikten har implementerat SUP:en på lite olika sätt beroende på vilka förutsättningar och resurser de har. Intervjuerna med riksinstruktörerna visar också att efter 2012 då planen lanserades och riktlinjer för implementeringen drogs upp har stort ansvar lämnats till distrikten för implementeringen. Det kan konstateras att alla distrikt har påbörjat ett implementeringsarbete riktat mot föreningarna, utöver den traditionella distriktslagsverksamheten. För några distrikt har det handlat om stora förändringar medan det hos några andra handlat om anpassningar av den modell de tidigare arbetat efter. Riksinstruktörerna (RI) har haft en viktig roll i implementeringsprocessen hittills. Intervjuerna med RI och representanter från SvFF visar också att det fanns en ambition att ha en tydligare plan för implementeringsarbetet men då arbetet med tränarutbildningen blev försenat lämnades ett större ansvar till distrikten. Intervjuerna med RI förstärker vidare den bild som framträder i distriktsintervjuerna av en variation mellan distrikten. RI poängterar, precis som intervjuerna med distrikten visar, att de måste arbeta mot föreningar och att de måste anpassa sig efter distriktens förutsättningar. RI hade önskat att de kunnat lägga ned mer tid på implementeringsarbetet, att det

funnits mer utrymme i deras tjänster för att kunna driva processen framåt under den första fasen av implementeringsarbetet.

3. DELSTUDIE 2: TRÄNARNA OCH SPELARUTBILDNINGSPLANEN

I följande kapitel redovisas resultatet av de delar av enkäten som behandlar förutsättningarna för den fotbollsverksamheten tränarna ansvarar för, tränarnas erfarenheter av spelarutbildningsplanen, samt tränarnas uppfattningar av implementeringen av spelarutbildningsplanen i föreningen och distriktet. För att i möjligaste mån erbjuda tränarna anonymitet och möjliggöra jämförelser mellan de distrikt som bedöms kommit längre i implementeringen och kontrollföreningarna är redovisningen av resultatet uppdelat utifrån om deras förening valdes ut i samråd med SvFF (10 föreningar), anmälde sig själva (kontrollförening 1) eller är en förening i ett distrikt där man kommit igång senare med att implementera spelarutbildningsplanen (kontrollförening 2). Alla resultat redovisas som medelvärden av en fem-gradig skala där 5 utgör det högsta värdet och 1 det lägsta värdet.

Resultaten baseras på svaren från 232 tränare. Sett till tränarnas bakgrund utgör de en homogen grupp främst bestående av män som är födda i Sverige och har stora erfarenheter av att spela fotboll. Av de som har svarat på enkäten är 200 män och 32 kvinnor, 221 är födda i Sverige och 11 utomlands (2 Norden, 5 övriga Europa, 4 annat land). Tränarnas erfarenheter av att spela fotboll är gedigen genom att 92 procent har spelat fotboll i en förening under flertalet år och att 151 anger att de spelat seriespel i fotboll, 137 på breddnivå och 12 på elitnivå (division ett och högre). Många av tränarna anger också att de började spela i tidig ålder, vissa så tidigt som fyraåringar och flertalet anger också att de har deltagit i olika talangsatsningar så som zon-läger och distriktslag.

3.1 Förutsättningar för fotbollsverksamheten

Tränarna upplever att förutsättningarna för att bedriva fotboll i sina föreningar är goda. Bäst förutsättningar finns avseende tillgången till ändamålsenliga matchytor och utomhusytor medan sämst förutsättningar finns avseende tillgången till inomhuslokaler. Tränarna upplever också att tillgången till tränare och ledare samt stöd från föräldrarna är mindre goda.

Tränarna värderar sina kunskaper för att bedriva fotboll som goda (Tabell 3a - c). Högst värderar tränarna sina kunskaper om *att kunna motverka mobbing och kränkande behandling* (4,3) och *utveckla spelarnas förståelse för fairplay* (4,2). Lägst värderar de sina kunskaper om att *utveckla spelarna individuellt inom fotboll* (3,5) och *utveckla spelarnas tekniska förmåga* (3,5).

Tabell 3a Tränarnas upplevda kunskaper för att... (1=Mycket låga, 5=Mycket höga)

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
Planera träningar	3,6	3,5	3,9	3,7
Leda träningar	3,9	3,8	3,8	3,9
Coacha matcher	3,8	3,5	3,5	3,7
Utveckla en allsidig och lekfull fotbollsmiljö	3,7	4,1	3,6	3,7
Motverka mobbing och annan kränkande behandling	4,3	4,4	4,3	4,3

Tabell 3b Tränarnas upplevda kunskaper för att utveckla spelarnas... (1=Mycket låga, 5=Mycket höga)

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
Tekniska förmåga	3,5	3,4	3,3	3,5
Taktiska förmåga	3,5	3,5	3,6	3,6
Kunskaper om regler	3,9	3,9	3,6	3,8
Individuella förmåga inom fotboll	3,5	3,6	3,5	3,5
Spelförståelse	3,6	3,8	3,7	3,6
Förståelse för fairplay	4,2	4,4	4,1	4,2
Förmåga till delaktighet och inflytande under träningar	3,6	4,3	3,7	3,6
Förmåga till delaktighet och inflytande under matcher	3,6	3,9	3,7	3,6

Tabell 3c Tränarnas upplevda kunskaper för att ... (1=Mycket låga, 5=Mycket höga)

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
Sätta spelarnas bästa i första rummet under träningar	4,0	4,4	3,9	4,1
Sätta spelarnas bästa i första rummet under matcher	4,0	4,1	4,0	4,0
Stimulera spelarna till ett kontinuerligt lärande i fotboll	3,8	3,8	3,7	3,7
Stimulera spelarna till ett livslångt fotbollsintresse	3,7	3,8	3,6	3,7
Skapa en god föräldrakultur inom laget	3,7	3,6	3,6	3,7

Av tabell 4 a-d framgår att tränarna upplever att de lyckas bra med att nå upp till de målsättningar de har med fotbollsverksamheten. De målsättningar tränarna bedömer de lyckats bäst med är att *motverka mobbing och andra kränkande behandlingar* (4,3), *få tränare och ledare att bemöta varandra med respekt* (4,3), *få spelarna att bemöta varandra med respekt* (4,2) och att *få spelarna att uppleva glädje och gemenskap* (4,2). De målsättningar de bedömer de lyckats mindre bra med var *att låta spelarna vara delaktiga och ha inflytande inför träningar* (3,1) och *matcher* (3,2), *under träningar* (3,3) och *matcher* (3,3), *låta spelarna ta ansvar för sitt eget fotbollslärande* (3,3), *att ge stimulans till de särskilt duktiga spelarna* (3,5) samt att *utveckla spelarnas tekniska förmågor* (3,5).

Tabell 4a I vilken utsträckning tränarna lyckats med att... (1=I mycket låg utsträckning, 5=I mycket hög utsträckning)

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
Erbjuda en verksamhet som upplevs som allsidig och lekfull	3,8	4,2	3,7	3,8
Spelarna bemöter varandra med respekt	4,1	4,1	4,3	4,2
Tränare och ledare bemöts med respekt av spelarna	4,1	3,8	4,0	4,1
Tränare och ledare bemöts med respekt av spelarnas föräldrar	4,1	4,0	4,0	4,1
Tränare och ledare bemöter varandra med respekt	4,3	4,3	4,2	4,3
Motverka mobbing och andra kränkande behandlingar	4,3	4,1	4,2	4,3
Ge stöd till de svagare spelarna	3,8	4,3	3,8	3,8
Ge stimulans till särskilt duktiga spelare	3,6	3,5	3,4	3,5

Tabell 4b I vilken utsträckning tränarna lyckats med att spelarna utvecklats... (1=I mycket låg utsträckning, 5=I mycket hög utsträckning)

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
Tekniska fotbollskunskaper	3,6	3,7	3,6	3,6
Taktiska fotbollskunskaper	3,5	3,5	3,5	3,5
Spelförståelse	3,6	3,8	3,5	3,6
Fysiska förmågor	3,6	3,7	3,5	3,6
Förståelse för fairplay	4,0	4,3	4,0	4,1
Sina svagheter som fotbollsspelare	3,7	3,8	3,8	3,7
Sina styrkor som fotbollsspelare	3,7	3,7	3,7	3,7

Tabell 4c I vilken utsträckning tränarna lyckats med att ... (1=I mycket låg utsträckning, 5=I mycket hög utsträckning)

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
Sätta spelarnas bästa i första rummet under träningar	4,0	4,2	4,0	4,0
Sätta spelarnas bästa i första rummet under matcher	4,0	4,1	4,0	4,0
Väcka spelarnas intresse för fortsatt fotbollsdeltagande	3,9	3,9	3,8	3,9
Skapa en god föräldrakultur inom laget	3,7	3,8	3,5	3,7

Tabell 4d I vilken utsträckning tränarna lyckats med att spelarna får... (1=I mycket låg utsträckning, 5=I mycket hög utsträckning)

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
Träna i den utsträckning de vill	3,8	4,1	3,7	3,8
Spela matcher i den utsträckning de vill	3,8	4,1	3,6	3,8
Lika mycket speltid under matcher	3,9	4,2	4,4	4,0
Möjlighet att spela på olika positioner	4,1	4,2	4,2	4,1
Vara delaktiga och ha inflytande inför träningar	3,1	3,6	2,8	3,1
Vara delaktiga och ha inflytande under träningar	3,3	3,8	3,2	3,3
Vara delaktiga och ha inflytande inför matcher	3,1	3,5	3,0	3,2
Vara delaktiga och ha inflytande under matcher	3,3	3,7	3,0	3,3
Ta ansvar för sitt eget fotbollslärande	3,2	3,6	3,3	3,3
Uppleva glädje och kamratskap	4,2	4,4	4,2	4,2
Möjlighet att utvecklas personligt	4,0	4,3	4,0	4,0
Möjlighet att utvecklas idrottsligt	4,0	4,0	3,8	4,0
Möjlighet att utvecklas utifrån sina egna förutsättningar	3,9	4,2	3,8	3,9
Möjlighet att utvecklas i den takt som passar dem	3,7	4,1	3,5	3,7

I en jämförelse av alla tränares upplevda kunskaper och vilka målsättningar de lyckas med framkommer liknande mönster (Tabell 5). Att *motverka mobbing och annan kränkande behandling* och utveckla *förståelsen för fairplay* värderas högst medan att *få spelarna delaktiga och ha inflytande* och utveckla spelarnas *tekniska och taktiska färdigheter* värderas lägst.

Tabell 5 Tränarnas upplevda kunskaper jämfört med hur väl de lyckas

	Kunskaper	Genomförande
Utveckla en allsidig och lekfull fotbollsmiljö	3,7	3,8
Spelarna utvecklar tekniska färdigheter	3,5	3,6
Spelarna utvecklar taktiska färdigheter	3,6	3,5
Spelarna utvecklas utifrån sina individuella förutsättningar	3,5	3,9
Spelarna utvecklar spelförståelse	3,6	3,6
Spelarna utvecklar förståelse för fairplay	4,2	4,1
Att motverka mobbing och andra kränkande behandlingar	4,3	4,3
Att sätta spelarnas bästa i första rummet under träningar	4,1	4,0
Att sätta spelarnas bästa i första rummet under matcher	4,0	4,0
Skapa en god föräldrakultur inom laget	3,7	3,7
Spelarnas delaktighet och inflytande under träningar	3,6	3,3
Spelarnas delaktighet och inflytande under matcher	3,6	3,3

I tränarnas kommentarer till vilka målsättningar de upplever är svårast att lyckas med framkommer; *att anpassa fotbollsverksamheten till alla spelare*, ex. att stimulera de duktiga spelarna (51 svar), anpassa nivån och takten till alla (33 svar) och stötta de svagare spelarna (32 svar); *låta spelarna vara delaktiga och ha inflytande*, ex. inflytande över träningar (34 svar), ge spelarna ansvar över sin egen utveckling inom fotboll (30 svar) och inflytande över matcher (21 svar); *uppnå fotbollsspecifika målsättningar*, ex. ge alla lika mycket speltid (16 svar); *utveckla spelarnas färdigheter*, ex. personlig utveckling (11 svar).

3.2 Erfarenheter av Spelarutbildningsplanen

Av de tillfrågade tränarna är det 27 (12%) som anger att de aldrig kommit i kontakt med SvFF:s spelarutbildningsplan, 25 av dessa kommer från de föreningar som ingår i det specifika SvFF-urvalet. En stor andel av tränarna (65%) anger samtidigt att de endast fått information om spelarutbildningsplanen (150 genom sin förening, 25 genom SDF, 22 genom SISU och 10 genom SvFF).

Totalt är det 47 (20%) tränare som anger att de gått någon utbildning inom SvFF:s spelarutbildningsplan, 39 från urvalsgruppen, 3 från kontrollgrupp 1 och 3 från kontrollgrupp 2. En närmare värdering av svaren visar däremot att 8 egentligen inte gått någon utbildning, 14 har endast fått information, 11 har genomfört en utbildning i sin egen förening och 14 har gått en utbildning genom sitt SDF.

De 25 tränare som konstateras ha genomgått någon utbildning om spelarutbildningsplanen anser att utbildningarna överlag varit nytänkande, erbjudit en del nya verktyg, presenterar en ny syn på lärande och har fokuserat på spelarnas individuella utveckling (Tabell 6)

Tabell 6 Tränarnas upplevelser av utbildningarna, svarsfrekvens (n=25)

	1	2	3	4	5	
Traditionell	0	1	5	14	5	Nytänkande
Fokus på praktiska inslag	0	3	12	8	1	Fokus på teoretiska inslag
Inga nya verktyg	0	0	6	12	5	Många nya verktyg
Traditionell syn på lärande	0	1	2	16	5	Ny syn på lärande
Fokus på lagets utveckling	0	0	6	12	5	Fokus på individuell utveckling

De viktigaste kunskaperna tränarna tagit med sig från utbildningarna är förslag på träningsupplägg och att anpassa fotbollsverksamheten till den individuella nivå spelarna är på.

Tränarna som deltagit i någon utbildning upplever att spelarutbildningsplanen och/eller utbildningarna har påverkat deras fotbollsverksamhet (Tabell 7). De upplever att de påverkat till hur de *genomför träningar* (3,7), *sätter spelarnas bästa i första rummet under träningar* (3,6) och *matcher* (3,6).

Däremot upplever de inte att det i lika hög grad påverkat till hur de *ger spelarna inflytande över deltagandet i cuper och turneringar (2,6)*, hur de *tar ut spelare till matcher (2,7)* och *gör spelarna delaktiga i planeringen av träningar (2,7)*.

Tabell 7 I vilken grad Spelarutbildningsplanen och eller utbildningarna har påverkat hur tränarna... (1 mycket låg grad, 5=1 mycket hög grad) (n=25)

	Totalt
Planera träningar	3,6
Genomför träningar	3,7
Coacha matcher	3,4
Tar ut spelarna till matcher	2,7
Gör spelarna delaktiga i planeringen av träningar	2,7
Gör spelarna delaktiga i genomförandet av träningar	3,2
Ger spelarna inflytande inför matcher	2,9
Ger spelarna inflytande under matcher	3,1
Ger spelarna inflytande över deltagandet i cuper och turneringar	2,6
Sätter spelarnas bästa i första rummet under träningar	3,6
Sätter spelarnas bästa i första rummet under matcher	3,6
Anpassar träningarna utifrån spelarnas individuella behov och förutsättningar	3,5
Anpassar matcher utifrån spelarnas individuella behov och förutsättningar	3,3

Av de aspekter som i spelarutbildningsplanen framställs som centrala (Tabell 8), anger tränarna att fotbollsverksamhet främst kännetecknas av att *spelarna främst får positiv feedback, övningarna under träningar liknar matchsituationer* och att *träningarna innehåller mycket spelträning*.

Tabell 8 Kännetecknen för fotbollsverksamheten tränarna ansvar för (1=Instämmer inte alls, 5=Instämmer helt)

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
En mix av instruktionsmetoder används för att passa spelares olika förutsättningar	3,7	3,9	3,4	3,7
Målsättningen med träningar och övningar är tydligt uttalade för spelarna	3,6	3,6	3,6	3,6
Övningar under träningar liknar matchsituationer	4,0	4,1	4,0	4,0
Träningarna innehåller mycket spelträning	4,0	4,1	4,1	4,0
Träningarna innehåller mycket teknikövningar	3,4	3,4	3,2	3,4
Återkoppling till spelare sker med hjälp av olika frågetekniker	3,4	4,2	3,5	3,5
Spelarna får främst positiv feedback	4,2	4,6	4,4	4,3
Träningsmiljön är utvecklingsinriktad	3,9	4,1	3,8	3,9
Spelarna instrueras i hur de skall lösa situationer de ställs inför	3,5	3,6	3,5	3,5
Spelarna får stöd och hjälp för att hitta lösningar på situationer de ställs för	3,8	4,1	3,6	3,8
Innehållet på träningar är varierande och allsidigt	3,9	4,0	3,8	3,9
Spelarna stimuleras till eget beslutsfattande och egen upptäckt	3,7	4,1	3,5	3,7

Tränarna uppskattar sina kunskaper om hur spelarutbildningsplanen kan användas som relativt goda. På den femgradiga skalan värderar SvFFs urvalsgrupp kunskaperna som 3,4, jämfört med tränarna från kontrollgrupp 1 3,8 och kontrollgrupp 2 3,3.

Sammanfattningsvis skulle en stor andel av tränarna (47%) vilja gå fler utbildningar inom SvFFs spelarutbildningsplan samtidig som 42% är osäkra. På den öppna frågan om vilken inriktning

utbildningarna bör ha anger tränarna främst att de är intresserade av allmänna utbildningar inriktade på barn och ungdomsfotboll.

3.3 Uppfattningar om implementeringen av Spelarutbildningsplanen

Avslutningsvis fanns frågor i enkäten om tränarnas upplevelser av hur spelarutbildningsplanens har implementerats i det aktuella distriktet och föreningen. Generellt upplevs det finnas en samsyn mellan alla inblandade aktörer (Tabell 9). I högst omfattning anger tränarna att de är en samsyn om spelarutbildning mellan *tränarna i det egna laget* (3,9).

Tabell 9 Samsyn om hur spelare skall utbildas ... (1=I mycket låg omfattning, 5=I mycket hög omfattning)

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
I distriktet som helhet	3,1	3,6	2,7	3,1
I föreningen som helhet	3,6	4,1	3,5	3,6
Bland tränare i laget	3,9	3,8	4,3	3,9
Mellan tränare och spelare i laget	3,6	3,7	3,8	3,7
Mellan tränare och föräldrar i laget	3,3	3,5	3,7	3,4

Tränarna anger att kunskaperna om SvFFs spelarutbildningsplan varierar beroende på vilken aktör man utgår från (Tabell 10). Lägst kunskap anger tränarna att det finns bland *föräldrar* (2,1) medan högst kunskap återfinns inom *den egna föreningens styrelse eller sektionsstyrelse* (3,6).

Tabell 10 Kunskaper om SvFFs Spelarutbildningsplan ... (1=Låg, 5=Hög)

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
I distriktet som helhet	3,4	3,2	2,9	3,3
I föreningen som helhet	3,5	3,7	3,5	3,5
I styrelsen/sektionsstyrelsen	3,5	3,8	3,7	3,6
Bland tränare i laget	3,3	3,6	3,6	3,4
Bland spelare	2,4	2,7	2,3	2,4
Bland föräldrar	2,0	2,5	2,0	2,1

Inställningen till spelarutbildningsplanen varierar också mellan olika aktörer och mellan föreningarna (Tabell 11). Mest positiva till spelarutbildningsplanen är tränarnas *föreningar* (4,0) medan *föräldrar* anges vara neutralt inställda (3,1).

Tabell 11 Inställning till SvFFs Spelarutbildningsplan ... (1=Mycket negativ, 5=Mycket positiv)

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
I distriktet som helhet	3,6	3,8	3,5	3,6
I föreningen som helhet	4,0	4,0	3,9	4,0
I styrelsen/sektionsstyrelsen	3,9	4,1	4,2	3,9
Bland tränare i laget	3,8	3,8	4,4	3,9
Bland spelare	3,3	3,4	3,6	3,3
Bland föräldrar	3,0	3,2	3,4	3,1

Tränarna anger att spelarutbildningsplanen, tillämpas på olika nivåer (Tabell 12). I högst omfattning tillämpas den i det *egna laget* (3,7) och *föreningen* (3,6). Tränarna i kontrollförening 2 anger att spelarutbildningsplanen tillämpas i liten grad (2,4) medan tränarna i SvFF-urval och i kontrollförening 1 anger att det tillämpas högre (3,3 respektive 4,0).

Tabell 12 I vilken omfattning SvFFs Spelarutbildningsplan tillämpas ... (1=Mycket liten, 5=Mycket stor)

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
I distriktet som helhet	3,3	4,0	2,4	3,3
I föreningen som helhet	3,6	3,8	3,5	3,6
I det egna laget	3,6	3,9	4,1	3,7

Tränarna anger att både stödet för att implementera spelarutbildningsplanen och informationen från distriktsförbundet varit relativt bra (Tabell 13). Tränarna från alla föreningar utom kontrollförening 2, anser generellt att stödet från distriktet för att implementera planen varit högre än informationen de fått om den från distrikten.

Tabell 13 Hur ... upplevts (1=Mycket dåligt, 5=Mycket bra)

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
Information om SUP från SDF	3,5	4,0	4,1	3,6
Stödet från SDF för att implementera SUP	3,7	4,1	3,6	3,7

Tränarna upplever att de har högre stöd från *styrelsen/sektionsstyrelsen* (3,5) och *andra tränare* (3,4) för att arbeta enligt spelarutbildningsplanen än det stöd de har från *spelare* (2,9) och *föräldrar* (2,6). I jämförelse med tränarna från kontrollförening 1 och 2 upplever tränarna från SvFF-urvalet ett lägre stöd från samtliga aktörer (Tabell 14).

Tabell 14 Stödet till tränare för att arbeta enligt SUP:en från ... (1=Mycket negativ, 5=Mycket positiv)

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
Styrelsen/sektionsstyrelsen	3,4	4,0	3,9	3,5
Andra tränare	3,3	3,7	3,8	3,4
Spelare	2,9	3,3	3,3	2,9
Föräldrar	2,5	3,2	3,5	2,6

Avslutningsvis anger en stor andel av tränarna att det inte har kunskaper om hur långt implementeringen av spelarutbildningsplanen har kommit i distriktet (Tabell 15) eller den egna föreningen (Tabell 16). Av de tränare som har en uppfattning är det flest tränare som menar att implementeringen endast tillämpas i *enstaka föreningar i respektive distrikt* (26 svar) och att *de flesta lagen i den egna föreningen* tillämpar spelarutbildningsplanen (56 svar).

Tabell 15 Hur långt implementeringen av SUP:en kommit i distriktet, antal

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
SUP tillämpas i samtliga föreningar	3	0	0	3
SUP tillämpas i de flesta föreningar	11	3	1	15
SUP tillämpas i enstaka föreningar	22	1	3	26
SUP tillämpas inte i någon förening	0	0	0	0
Vet ej	108	14	12	134

Tabell 16 Hur långt implementeringen av SUP:en kommit i föreningen, antal

	Urval SvFF	Kontroll 1	Kontroll 2	Totalt
SUP tillämpas i samtliga lag	18	1	0	19
SUP tillämpas i de flesta lagen	39	10	7	56
SUP tillämpas i enstaka lag	17	1	3	21
SUP tillämpas inte i något lag	1	0	0	1
Vet ej	76	6	7	89

3.4 Avslutande reflektioner

Enkätresultatet visar sammanfattningsvis att tränarna upplever förutsättningar för att bedriva fotboll i sin förening som goda. Av de dimensioner som framställs som centrala för inriktningen på svensk barn- och ungdomsfotboll upplever tränarna att de har bäst kunskaper om och lyckas bäst med att motverka mobbing och kränkande behandlingar, utveckla förståelsen för fairplay samt att sätta spelarna i första rummet. Svårare upplever tränarna att det är att anpassa verksamheten till alla spelare, låta spelarna vara delaktiga och ha inflytande samt att utveckla spelarnas individuella färdigheter. En stor andel av tränarna anger att de kommit i kontakt med SUP:en, men det är få som

har genomgått någon utbildning om den. De som deltagit i någon utbildning upplever dem som nytänkande, har en ny syn på lärande, fokuserar på den individuella utvecklingen och att många nya verktyg behandlas. Tränarna upplever att SUP:en främst har påverkat hur de genomför träningar och att de sätter spelarna i första rummet, men att den haft mindre inverkan på hur de tar ut spelare till matcher och hur de låter spelarna vara delaktiga och ha inflytande. Tränarna uppskattar i allmänhet att de har goda kunskaper om hur SUP:en kan användas och att det råder hög samsyn om den i det egna laget. Kunskaperna om och omfattningen av tillämpningen av SUP:en upplevs däremot som lägre i distriktet som helhet. Lägst kunskaper om SUP:en upplevs finnas bland föräldrar och spelare. Avslutningsvis upplever tränarna att stödet för att implementera SUP:en och informationen från distriktsförbundet varit relativt bra och en stor andel av tränarna skulle vilja gå fler utbildningar om SUP:en.

4. DELSTUDIE 3: VAD GÖR FOTBOLLEN ROLIG OCH MENINGSFULL

För att få en djupare förståelse av hur vardagen gestaltar sig för barn och tränare i föreningar som enligt SvFF har en väl fungerande verksamhet genomfördes besök i tre föreningar i tre olika distrikt. Ursprungligen planerades för fyra föreningar i fyra distrikt, men besöket hos en förening blev inte av på grund av praktiska omständigheter. Vid besöken genomfördes fokusgruppsintervjuer med barn på nivåerna 1, 2 och 3, samt med tränare i föreningarna. Sammantaget har 34 barn och 17 tränare deltagit i de olika fokusgrupperna. Intervjuer i fokusgrupp innebär att de som ingår i gruppen samtalar om olika teman som läggs fram av intervjuaren (samtalsledaren). Genom att man är flera i gruppen kan man stödja varandra i samtalet, hjälpas åt att komma ihåg saker och på så sätt kan ett rikare material erhållas än om intervjuerna görs individuellt. I detta fall bedömde vi det dessutom som extra värdefullt med fokusgrupper då det innebar en extra trygghet för de barn som deltog att ha med någon kompis i samtalet med den vuxna forskaren.

De teman som samtalen kretsade omkring var *barnens upplevelser av matcher, träning, tränaren, föräldrar, lärande, meningsfullhet och delaktighet*. Teman för fokusgrupperna med ledarna var *planering och genomförande av träning, lärande och utveckling genom träning och match, barns behov och delaktighet*. Dessa teman var framtagna för att resultaten från fokusgrupperna med barnen och tränarna skulle kunna speglas mot varandra. Teman utöver dessa i fokusgrupperna med ledarna var *föreningens verksamhet och arbetssätt, den nya spelarutbildningsplanen och stöd från SvFF och SDF vid implementering av utbildningsplanen*.

Då ett viktigt syfte med föreningsbesöken och fokusgruppsintervjuerna var att få underlag för att utveckla ett instrument för att ta temperaturen på verksamheten i föreningar (nöjdhetsindex) redovisas resultaten på ett sådant sätt att barnens röster om vad som är roligt och meningsfullt med fotbollen sätts i förgrunden. Resultaten från ledarintervjuerna presenteras därefter genom att de sätts i relation till barnens berättelser. Avslutningsvis diskuteras resultaten i relation till svensk forskning om vilken mening barn och unga som spelar fotboll tillskriver sitt idrottsutövande och i relation till forskning om idrottsledarskap för barn och unga.

När intervjuerna från fokusgrupperna med barnen har analyserats framträder tre huvudteman; att *umgås med kompisar/träffa vänner* (den sociala dimensionen), att *få uppmärksamhet/synas i kollektivet* (den individuella dimensionen) och att *lära sig saker* (lärandedimensionen). Inom det första huvudtemat finns också ett undertema som huvudsakligen framträder i samtalen med barn på nivå 1 och nivå 2; att *alla får vara med* (den inkluderande dimensionen). Den resultatredovisning som följer har strukturerats utifrån dessa teman och vi redovisar vad som framkommit på respektive nivå. Innehållet i vad som berättas kan skilja sig åt mellan nivåerna beroende på skillnader i spelarnas

mognad och verksamhetens karaktär, men de huvudteman som framträder vid analysen gäller för alla nivåer (nivå 1-3).

I resultatdelen redovisas citaten med beteckningarna Pojke 1, Pojke 2, Pojke 3 och Flicka 1, Flicka 2, Flicka 3 på samma sätt som i transkriberingen av ljudfilerna från de olika fokusgruppsintervjuerna. Den som leder samtalet betecknas som samtalsledare. Av anonymitetsskäl anger vi inte från vilken förening och fokusgrupp som citaten är hämtade. Det betyder att ett citat från nivå 1 med t.ex. beteckningen Pojke 1 kan vara hämtad från vilken som helst av de tre föreningarna. På samma sätt har vi gått tillväga när tränarrösterna redovisas. Tränarnas föreningstillhörighet framgår således inte heller i resultatredovisningen.

När det gäller de tre föreningar som ingår i studien framkommer genom fokusgrupperna att man hunnit olika långt med implementeringen av spelarutbildningsplanen. I två av föreningarna är samsynen mellan tränarna för spelare på de olika nivåerna i fråga om organisering, innehåll och pedagogik mycket stor. Det är uppenbart att det finns ett delat kollektivt förhållningssätt till hur fotbollsverksamheten i föreningen ska bedrivas. I en av föreningarna handlar det mera om individuella förhållningssätt till verksamheten där visserligen mycket av det tränarna förmedlar i fokusgrupperna ligger väl i linje med spelarutbildningsplanen, men där det också förs fram uppfattningar och beskrivningar av vad man gör i träning och tävling som ligger ganska långt från intentionerna i spelarutbildningsplanen. En iakttagelse vi har gjort är att i de två föreningar där det finns ett kollektivt förhållningssätt har man redan innan spelarutbildningsplanen kom haft en bärande idé, som delats av flertalet, om vad man vill med sin verksamhet. Detta har inte funnits i föreningen där förhållningssättet är mera individuellt.

4.1 Den sociala dimensionen

Nivå 1, 6-9 år

Fokusgruppsintervjuerna inleds på samma sätt för alla nivåer med några allmänna frågor om vilka spelarna är, vad dom heter, hur länge de spelat fotboll och om dom spelar i samma lag. Därefter får spelarna berätta varför dom spelar fotboll och vad de bästa med fotbollen är.

Så här rakt på sak är en av pojkarna och en av flickorna:

Pojke 1: *Bästa med fotbollen är att man får träffa kompisarna.*

Flicka 1: *Det är kul och man har massa kompisar i laget.*

I spelarnas samtal om vad det bästa är finns hela tiden den sociala dimensionen närvarande. Hur viktig den är tydliggörs av följande sekvens. Själva spelet och att vinna är en bonus, det viktiga är att man får vara tillsammans.

Samtalsledare: *Är det viktigt att vinna matcher?*

Samlat: *Nae.*

Pojke 1: *Det viktiga är att man får vara med sitt lag och man har roligt på planen.*

Pojke 2: *Men det är bonus att vinna, det är ganska roligt.*

Men den sociala dimensionen handlar inte enbart om att få vara tillsammans med sina kompisar. Det handlar också om att man genom fotbollen får träffa andra och att man genom fotbollen kan få nya vänner

Pojke1: *[...] sen så är det roligt, det här är lagsport så då kan man umgås med personer och så.*

Pojke 3: *Man träffar nya vänner och sånt, och det är jätteroligt så här att köra, olika matcher så här få resa runt i världen. Vi har matcher så här i Göteborg och sånt. Vi har haft jätteroligt.*

Nivå 2, 9-12 år

När en av flickorna svarar att det bästa med fotbollen är att det är kul, förtydligar en av de andra flickorna svaret med att det roliga handlar om att träffa kompisar, något hon nämner i första hand, men också att det handlar om själva aktiviteten att få spela fotboll.

Samtalsledaren: *Vad är det bästa med att spela fotboll då? Hur kommer det sig att ni har fortsatt nu i fyra eller fem år?*

Flicka 2: *Det är så kul, det är bra vänner i laget, det är bra stämning.*

Samtalsledaren: *Vad är det som är så kul? Vad specifikt?*

Flicka 2: *Kompisarna.*

Flicka 1: *Ja, så är det ju kul att spela också.*

Nivå 3, 12-15 år

Den sociala dimensionen återkommer i fokusgruppsamtalen även på denna nivå. I en av grupperna utvecklar man sitt svar så här på vad det är som är så kul med att spela fotboll.

Pojke 1: *Att man träffar kompisar hela tiden så.*

Flicka 1: *Ja, träffa kompisarna och göra det man tycker är kul.*

I en annan grupp handlar det roliga både om goda kamrater men också om den goda stämningen i laget.

Flicka 2: *Det är så kul, det är bra vänner i laget, det är en bra stämning.*

En av pojkarna beskriver stämningen som "gemensamheten", men här är det aktiviteten i sig, sporten, som kommer i främsta rummet.

Pojke 1: *Både sporten och gemensamheten.*

4.1.1 Den inkluderande dimensionen

Ett undertema till den sociala dimensionen är att alla ska få vara med, det vi har valt att kalla den inkluderande dimensionen. Denna dimension framträder starkt i samtalen med spelare på nivå 1 och också, om än inte lika tydligt på nivå 2. Barnen uttrycker det i termer av att alla är vänner och att alla ska få vara med. Så här kan det låta på nivå 1:

Pojke 1: *När det kommer nya brukar man så här gå fram till en och "hej, vill du bli min vän?", men alla i laget är vänner.*

På denna nivå framträder den inkluderande dimensionen ofta i sammanhang där man samtidigt betonar att man är snälla mot varandra i laget, inte säger fula saker och att man inte retas. Detta är i sig naturligt eftersom inkludering förutsätter ett positivt förhållningssätt till andra för att det ska manifesteras i praktiken. Så här säger en pojke på nivå 1:

Pojke 3: *Ja det är vi, vi är snälla mot varann, vi är speciellt snälla mot varann.*

Medan en pojke på nivå 2 efter en längre utläggning om något annat i verksamheten avslutar med:

Pojke 1: *[...] och alla ska få vara med.*

Den inkluderande dimensionen kan också spåras på nivå 3 när pojkar och flickor pratar om hur man är mot varandra i laget. Hur viktigt det är att man inte har en negativ jargong utan att man istället är positiva och peppar varandra.

Tränarröster

När tränarna på de olika nivåerna diskuterar vad det är som gör att barn vill spela fotboll blir svaren något annorlunda än barnens. För tränarna är det aktiviteten i sig som finns i förgrunden och enbart ett fåtal berör fotbollen som en arena för barn att träffas på och umgås med kompisar.

Tränare 4: Jag tror dom tycker det är roligt, jag tror dom spelar i grund, i grund och botten för att dom tycker fotboll är roligt.

Endast några få av tränarna utvecklar vad det är som gör fotbollen rolig för barnen och då handlar det mest om hur träningarna är upplagda för att spelarna ska uppskatta verksamheten. Kanske är den sociala dimensionen av fotbollens vardag så självklar för tränarna att man inte pratar om den i intervjuerna eller också har man inte förstätt hur mycket den betyder för de unga spelarna. Det senare är nog det troliga mot bakgrund av följande citat där en av tränarna lite provande lägger fram att det roliga nog också kan ha med kompisar att göra.

Tränare 3: Jag tror också att man kan ha det här, att man har ett antal kompisar som kanske eventuellt har börjat eller att man har ett gäng liksom, att det blir en grupp av det, eh, att det också är en bidragande orsak.

Den inkluderande dimensionen däremot är tydligt närvarande i tränarnas samtal om vad det är för slags verksamhet som man erbjuder barn i olika åldrar. Näring för den diskussionen finns framför allt i de föreningar som sedan tidigare haft en röd tråd eller policy för verksamheten. Av diskussionen framgår både att man har en ambition om att alla ska få vara med utifrån sina egna förutsättningar och att man strävar efter att hålla dialogen om detta levande i föreningen.

Tränare 2: Det handlar väldigt mycket om att nå ut till alla, att vi finns där för alla, att alla har möjlighet att delta på samma villkor. Det är ganska lätt att överföra information inom föreningen och att det är mycket mötet som sprider hur den röda tråden är. Vi skriver inte ned så jättemycket om, utan vi har en dialog mellan åldrarna, när nya kommer in informeras dom hur vi tänker och funderar inom lagen. Det finns en röd tråd.

4.2 Den individuella dimensionen

Den individuella dimensionen handlar om att få uppmärksamhet och att synas i kollektivet. Ytterst handlar det om en bekräftelse på att jag finns till och duger som den jag är. I den kollektiva aktivitet som fotbollen är finns flera aspekter av detta. En aspekt är att individer i ett kollektiv kan göras osynliga genom hur andra är mot dem, t.ex. av tränare som bara kan namnen på några av barnen, enbart ger individuell feedback till vissa eller enbart berömmar de bästa. Andra i laget kan också stå för osynliggörandet t.ex. genom att det finns vissa som man undviker att passa bollen till eller som man inte vill samarbeta med i olika övningar. En annan aspekt är att det är just i kollektiva sammanhang som du verkligen kan synliggöras och bekräftas, t.ex. genom att vara den som gör det avgörande målet eller en målvakt som räddar en straff i slutsekunderna. I fotboll som barn och unga spelar finns dessutom ofta en publik runt planen bestående av föräldrar och närstående, dvs. viktiga personer utöver tränaren och medspelarna att få bekräftelse av.

Nivå, 1 6-9 år

Så här beskriver två pojkar i skilda fokusgrupper hur det känns när man upplever sig vara i händelsernas centrum och därmed blir bekräftad:

Pojke 3: *Man har roligt på plan och sen få uppleva att såhär att man står på planen, jag vet inte hur jag ska förklara det, man får uppleva en känsla som aldrig gjort förut när man står på planen såhär för massa folk.*

Pojke 1: *Blir ofta glad, jag testade dansa en gång, då blir man ofta glad när man ser någon i publiken och så. Jamen, det pirrar i kroppen när man ser all publik.*

Nivå 2, 9-12 år

Från denna nivå hämtar vi ett citat från en flicka som beskriver hur viktigt hon tycker det är att den feedback som ges vid träningar inte är kollektiv och allmän utan att tränaren ser och bekräftar henne genom att lyssna på vad hon har att säga och att hon får en individuell feedback som gör att hon kan lära sig saker. Citatet illustrerar också det nära samband som finns mellan att bli uppmärksam, synliggjord och att lära sig och utveckla sina förmågor.

Flicka 1: *Aa, dom är så hära schyssta och lyssnar på en, och hjälper en när man gör någon övning fel kan man komma och visa, ge tips och sånt.*

Nivå 3, 12-15 år

På denna nivå återkommer i fokusgruppernas samtal synpunkter på hur tränarna ska vara för att man ska utvecklas som spelare. Det handlar ofta precis som i citatet på nivå 2 om hur viktigt det är att man får individuell feedback, dvs. att tränaren ser en och hjälper en framåt genom en konstruktiv kritik utan negativa förtecken.

Flicka 1: *Inte vara negativ utan säger vad man kan göra bra och säger också saker man gjort bra.*

Tränarröster

Tränarna betonar i sina samtal vikten av att förstå skillnader i den individuella utvecklingen och att behoven och förutsättningarna kan se olika ut för olika individer. Man pratar också om hur man på olika sätt tar hänsyn till detta och att man försöker lägga upp övningarna så att de ska passa alla och att man strävar efter att ge individuell feedback samtidigt som man utvecklar laget.

Tränare 5: */.../Alla individer känner att de vill lyckas med nånting, och vissa är duktiga på just smålagsspel och vissa är duktiga på kondition och då vill dom visa att dom är duktiga. De frågar gärna extra efter just det dom känner att dom är bra på, då brukar vi variera så att det inte blir bara bra för en individ, utan att alla utvecklas och att alla får känna sig duktig.*

Citatet visar hur tränaren genom att låta alla vara duktiga möter barnens behov att bli synliggjorda i det kollektiva sammanhanget. En annan av tränarna berättar hur man i hans förening mycket medvetet jobbar med denna dimension både genom att få spelarna att se och uppmärksamma varandra och hur tränarna synliggör och bekräftar alla spelare.

Tränare 3. *Jag kan ju känna en, en del är ju att alla ska känna sig sedda. Det kan va nummer ett liksom att vi ser dom och dom ser varandra, så när dom kommer in i omklädningsrummet så, den som kom in och det sitter ett gäng där inne han går varvet och hälsar på alla och så kommer nästa och så hälsar han på resten så att alla killarna har, har hälsat på alla å själv försöker man, aa, nämna så mycke vid namn som möjligt å vissa behöver ju lite extra av olika anledning.*

En annan tränare berättar om hur man använder matcherna både som lärtillfälle och för att bekräfta enskilda spelare:

Tränare 7: *Sen brukar vi alltid samlas efter matcherna, vi tränare lyfter alltid fram någonting om varje spelare om det vi har pratat under träning eller det dom har övat på och det som hänt under*

matchen. Någon positiv grej om alla. Någon gång har spelarna själv fått säga någonting själv som dom var jättenöjda med under matchen. Det har dom blivit väldigt glad över, både när vi berömt dom, och vi har som tagit från träningsveckan mycket liksom, inte haft fokus på mål eller.

4.3 Lärandedimensionen

Denna dimension handlar huvudsakligen om vilka förutsättningar som bör uppfyllas för att barnen ska få möjlighet att lära sig saker och utvecklas som fotbollsspelare. Samtalen i fokusgrupperna kretsar kring träningens uppläggning och innehåll, relationen träning och match, tränarens förhållningssätt, medbestämmande och föräldrarnas betydelse i sammanhanget.

Nivå 1, 6-9 år

När barnen berättar om vad som kännetecknar en bra respektive en dålig träning handlar det både om hur barnen är och hur tränaren hanterar olika situationer och om innehållet i träningen. Det är uppenbart att barnen värdesätter träningar där det är ordning och reda och en viss disciplin. Det kan förstås utifrån att en sådan inramning av träningen ger bättre förutsättningar för lärande. Så här resonerar två pojkar om hur en dålig träning är:

Pojke 3: *Det är många som springer runt och så här kastar upp bollen såhär inte bryr sig vad tränaren visar vad man ska göra, och det blir rätt många skador.*

Pojke 1: *Och så kanske när att, asså tränaren blåser i visslan sparkar andra bollar och skjuter på målet det står några där, då kan man få en boll i huvet.*

Medan det i en annan fokusgrupp lät så här:

Flicka 2: *Att köra idioten.*

Pojke 2: *Man får inte välja lagen, det är tråkigt.*

När barnen ska sätta ord på vad som kännetecknar en bra träning handlar det huvudsakligen om träningens innehåll, men det kan även handla om att alla som ingår i laget är med. Så här går samtalet mellan en pojke och en flicka i en av fokusgrupperna.

Pojke 1: *När man har boll och får skjuta på mål. Och att alla kan komma!*

Flicka 2: *Att man får spela mycket, man får passa.*

En pojke från en annan fokusgrupp uttrycker sig så här:

Pojke 1: *Det är ganska roligt att skjuta på mål för vi kommer ofta i såna situationer och då får man driva bollen och göra nån fint och skjuta på mål.*

När det gäller innehållet i träningarna går åsikterna isär om vad som är det roligaste:

Pojke 2: *Jag tycker match är roligast, men ändå så är det, det ger ju att man övar med bollen ändå så, men match är absolut roligast då.*

Pojke 1: *Jag tycker det roligaste är vår hinderbana som vi brukar köra inomhus. Jag tycker verkligen om den.*

Men det verkar ändå som om matchspel är det som uppskattas mest. När samtalsledaren frågar pojkarna i en fokusgrupp vad man skulle vilja göra på träningarna om man själv fick bestämma är det självklara och oemotsagda svaret från en av pojkarna "spela match".

Samtalsledaren: *Och killarna, om ni fick bestämma hur en träning fick se ut, hur skulle ni göra på den då?*

Pojke 2: *Jag vet, jag vet! Spela match hela tiden.*

Även när det gäller relationen mellan träning och matcher går åsikterna isär. På en fråga från samtalsledaren om man vill spela flera matcher blir svaret följande:

Pojke 2: *Nej jag tycker det räcker.*

Pojke 3: *Jag tycker det är lagom, för man blir ju stressig.*

I samtalen om hur barnen vill att träningarna ska vara för att de ska utvecklas som fotbollsspelare blir det tydligt att barn är individer med olika behov och preferenser. Barn vill och föredrar olika saker, även när de tränar och spelar fotboll.

När barnen samtalar om hur dom vill att tränaren ska vara handlar det både om hans egenskaper och hans sätt att instruera. Genomgående vill barnen ha tränare som är stränga och upprätthåller en viss disciplin, men som samtidigt är roliga och snälla. Detta hänger naturligt samman med att barnen värdesätter ordning och reda och ser det som en förutsättning för sitt lärande, men också med att de ska få uppskattning och få synas i kollektivet. Det här samtalet utspinner sig i en av fokusgrupperna när man tillsammans funderar över hur man vill att en tränare ska vara:

Pojke 3: *Dom är stränga, men dom är ändå roliga och snälla.*

Pojke 1: *Strängsnälla, såhär, dom är rätt stränga men det är på dom...*

Pojke 3: *Är roliga.*

Pojke 1: *Aa, roliga. Dom ser stränga ut men dom berättar det snällt.*

I en annan grupp säger man så här:

Pojke 2: *Det är... Vi lär oss mycket ordning och så [...]. Han skojar mycket med barnen*

Pojke 3: *Ja dom är stränga men riktigt roliga och ja.*

När det gäller hur tränaren instruerar barnen är det viktigt att denna håller en nivå som barnen kan förstå och att man är beredd att möta barn på olika nivåer så att alla förstår:

Pojke 1: *Dom brukar visa oss hur man gör, sen gör vi. Om den inte förstår så kommer den fram till den och visar hur man gör, så det är jättebra tränare, dom är snälla och trevliga.*

I samtalen har också frågan om vilken betydelse matchutgången har för de ledare som tränar barnen ventilerats. Detta för att ett ensidigt fokus på att vinna matcher begränsar dessa som ett lärtillfälle genom vilka spelarna kan utveckla sina fotbollsfärdigheter.

Samtalsledaren: *Är det viktigt att vinna för tränarna då?*

Samlat: *Nej.*

Pojke 1: *Det enda dom vill att vi ska ha roligt få uppleva, många grejer.*

Samtalsledaren: *Hur är föräldrarna, vill föräldrarna att ni ska vinna mycket?*

Pojke 1: *De vill också att vi ska ha kul.*

Pojke 2: *Men det blir en bonus för oss att vinna så.*

Samtalsledaren: *Det kanske är lite viktigare för föräldrarna än tränarna?*

Pojke 3: *Ja, det tror nog jag också, det tror jag nog.*

I en fokusgrupp vävs uppfattningar om bra och dåliga tränare samman med ensidig fokusering på att vinna matcher och barnens utrymme för att få vara med och bestämma och ta egna beslut.

Samtalsledaren: *Hur är en dålig tränare?*

Flicka 1: *De skriker, tycker vinna är det viktiga och så. Och att de säger vad vi ska göra.*

Samtalsledaren: *Hur är en bra tränare?*

Flicka 1: *Som inte tänker på att vinna eller. Och att när man har bollen att de inte bestämmer vad man ska göra hela tiden, att man får göra det själv.*

Det begränsade utrymmet för barn att ta egna beslut framkommer också i de andra fokusgrupperna:

Samtalsledaren: *Får ni göra som ni själv vill, eller får ni hitta på egna saker, eller måste ni dribbla på ett visst sätt hela tiden?*

Pojke 2: *Vi måste lyssna på dom, det är tråkigt.*

När det gäller hur barn på denna nivå upplever sina föräldrars närvaro vid träningar och framför allt matcher är det uppenbart att de upplevs som en trygghet och ett stöd. Så här säger två pojkar om det är bra att föräldrarna är med och tittar på:

Pojke 2: *Aa, det är det. Jag tror det, för då känner man sig inte lika spänd.*

Pojke 3: *Man känner såhär man är jättenervös att göra ett mål så applåderar publiken så känner man såhär: "Jag är inte nervös mer, jag kan klara av det här!"*

Men i sammanhanget ger också barnen exempel på föräldrar som betett sig mindre föredömligt när de varit publik till de matcher man spelat.

Pojke 3: *Jag har hört folk säga "nu krossar vi dom!", och en pappa han sa såhär, han skrek på läktaren, han satt och åt chips, skrek på läktaren "krossa dom!" till oss.*

Nivå 2, 9-12 år

De uppfattningar som framkommer på denna nivå om träningar och tränare är i grunden de samma som för nivå 1 även om de kläds i en något annorlunda språkdräkt. Om det var viktigt för barnen på nivå 1 att det var ordning och reda så kan man säga att det på denna nivå handlar om seriositet.

Pojke 2: *Asså jag skulle säga att det är fotbollstränarna är mer stränga än idrottslärarna, inte för att dom är stränga då men...*

Samtalsledaren: *Men det är mer allvarligt än idrottslektion?*

Pojke 1: *Det är mer seriöst på fotbollsträningen än idrott.*

Något som barnen betonar mer på denna nivå är hur viktigt det är med en tillåtande och stöttande miljö för att man ska utvecklas som fotbollsspelare. I samtliga fokusgrupper kommer detta fram och särskilt viktigt verkar man tycka att det är att denna miljö också inbegriper matcher.

Flicka 2: *Vi peppar ju varandra väldigt mycket.*

Flicka 1: *Jamen, om jag missar en boll, asså, då säger bara "ta nästa!", "du tar nästa". Det är verkligen aldrig negativt.*

När det gäller relationen träningar och matcher finns en uppfattning om att det är på träningar man lär sig det som ska praktiseras på match. För dessa barn är inte matchspel det viktigaste, åtminstone inte när de sätter träning och match i relation till utveckling och lärande.

Pojke 1: *Match lär man inte så jättemycket.*

Pojke 2: *Kanske mindre match, egentligen, om man tänker efter.*

När barnen pratar om hur en bra tränare ska vara känns det igen från hur barnen på nivå 1 uttrycker sig.

Pojke 1: *Sen tycker jag den ska vara sträng också.*

Pojke 2: *Aa, ibland.*

Pojke 1: *Så den inte är för snäll.*

Pojke 2: *Den ska ju va, asså den ska ju skälla och så om det är nån som gör nånting, eller asså, om det är nån som är dum och så.*

Men även när det gäller vad man förväntar sig av tränaren finns inslag av seriositet. Fotboll är något barnen tar på allvar och då förväntar man sig att tränaren också ska göra det

Flicka 1: *Jag gillar ju roliga tränare också, asså, så gillar jag också det ska också vara allvarlig, alltså det ska inte va "gör vad ni vill" asså såhär, det ska vara allvarligt det ska vara typ...*

Flicka 2: *Mitt i mellan typ.*

Flicka 1: *Aa, både rolig och allvarlig.*

När barnen beskriver verksamheten utifrån vilket utrymme de ges till inflytande och delaktighet kan man säga att utrymmet verkar vara större för barnen på denna nivå än för barn på nivå 1. I alla fall om man jämför barnens utsagor på de två nivåerna. På denna nivå ges barnen möjlighet att själva ta ställning till vad man behöver träna på, det finns möjlighet att få prova olika positioner och komma med förslag på innehåll i träningen. Men att det är tränaren som bestämmer och avgör vad resultatet blir av önskemålen är uppenbart.

Samtalsledaren: *Får ni träna på det ni vill?*

Flicka 1: *Vi hade typ samtal för, aa när vi spelar, då kom han och prata och sa "vad tycker du är svårt?", då fick man säga vad man tycker är svårt och vad man vill träna mer på, och så sen fick man chans att träna på det.*

Samtalsledaren: *Får ni möjlighet att spela på olika ställen, ni får vara back, mittfält, forward..?*

Pojke 1 och Pojke 2: *Ja.*

Samtalsledaren: *Får ni bestämma det själv?*

Pojke 2: *Naej.*

Flicka 2: *Vi brukar bara rulla typ.*

Flicka 1: *Vi har såhär att tränarna bestämmer.*

Flicka 2: *Så att man ska få spela på alla platser.*

Flicka 1: *Om man vill.*

Samtalsledaren: *När ni har träningar, hur mycket får ni bestämma vad ni ska göra? (killarna)*

Pojke 1: *Vi brukar ge förslag ibland.*

Pojke 2: *Ja.*

Samtalsledaren: *Men det är mest tränarna som bestämmer?*

Flicka 1: *Tränarna bestämmer, men man kan få önska en övning.*

Det framkommer också att barnen över lag är mycket nöjda med sina egna tränare då de har hittat den balans mellan snällhet och bestämdhet som barnen önskar och då de uppehåller den disciplin och ordning som gör att man ges tillfälle att utvecklas och lära sig saker. Det framkommer också i barnens berättelser att även om det är tränaren som ytterst är den som bestämmer så ges man utrymme att vid matchspel agera efter egna beslut och inte på direktiv av tränaren. Om sin tränare säger en flicka:

Flicka 1: *Snäll och inte skrika på matcherna, man får tänka själv, och...*

När barnen berättar om hur de ser på att föräldrarna finns närvarande handlar det inte längre som för barnen på nivå 1 om att de primärt upplevs som en trygghet och ett stöd. Det verkar mera handla om en ömsesidig relation mellan barn och föräldrar som bägge parter får ut någonting positivt av. Föräldrarna har förmedlat till sina barn att de är roligt att följa deras utveckling som fotbollsspelare, något som uppskattas av barnen och gör att föräldrarna gärna får finnas med under matcher för då har man ju möjlighet att visa vad man kan. Och visst finns här tydliga paralleller till den individuella dimensionen, att få uppmärksamhet och synas i kollektivet.

Pojke 2: *Dom vill se hur bra vi är å så, se om vi har utvecklats.*

Flicka 1: *Aa, mina föräldrar dom tycker också verkligen det, dom tycker det är jättekul för jag tycker det är så kul, och då märker dom det på mig och då tycker dom det är kul att titta på.*

Flicka 2: *Aa, hur kul det är att se hur vi utvecklas.*

Nivå 3, 12-15 år

På denna nivå kan vi se att önskan om seriositet i träningen växer sig starkare. Kommer man till träningen ska det vara för att man vill utvecklas som spelare och då gäller det att man är fokuserad och tar den på allvar. Så här uttrycker sig en flicka:

Flicka 2: *[...] asså, för en del kommer liksom bara för kompisar och så och då blir det att dom pratar mycket och tänker inte på att man ska träna, att dom liksom tar bara liksom på skoj, så att dom skrattar och håller på.*

Och fortsätter:

Flicka 2: *[...] jag tycker det är som roligast när det är allvar och så, alla kämpar och verkligen har fokus.*

Träningarna ska vara varierade och framför allt ska man känna att den gett något.

Flicka 2: *Att det ska vara varierat, jag vill att man ska känna att man är jättetrött efteråt.*

Flicka 1: *Mm, ha lärt sig nått.*

Samtalsledaren: *Man ska vara trött efteråt?*

Flicka 2: *Mja.*

Flicka 1: *Man ska känna när man kommer från en träning så ska man känna "det här har jag blivit bättre på idag".*

I en av fokusgrupperna resonerar man om lärande i träning och matcher. I det resonemanget framhåller en av pojkarna en dimension av lärande som inte framkommit i någon av de andra fokusgrupperna, nämligen hur spelförståelsen kan utvecklas genom att man får möjlighet att ta del av hur andra lag spelar.

Pojke 1: *Man får en annan spelförståelse också, för när du spelar med lagkamraterna så känner du igen deras spel, möter du nya så ser du hur dom spelar och kan lära av det.*

Seriositeten och förväntningarna på att träningarna ska vara utformade så att man lär sig ställer naturligtvis krav på tränarna. Det gäller både kunskaper om spelet och den inställning man visar upp. Så här säger en pojke om vad som kännetecknar en dålig tränare:

Pojke 1: *Någon som inte förstår sig på hur man ska spela. Som inte kan mycket fotboll...*

Och så här resonerar två av flickorna om vad som kännetecknar en dålig tränare:

Flicka 2: *Inte engagerad.*

Flicka 1: *Eller för hård såhär att det inte blir roligt längre, eller så att inte säger till så att det blir flamsigt. ... Inte bryr sig så mycket.*

Men det viktigaste för spelarna är fortfarande att tränaren har en bra balans mellan mjukhet och hårdhet, att han/hon både är tillåtande och kan sätta gränser, är allvarlig och kan skoja.

Pojke 1: *Han ska vara hård och rättvis, för sköter man sig inte så behöver dom inte vara på träningen, tycker jag. Man ska ändå vara ödmjuk, asså kunna skoja med, vara trevlig, men hård strikt.*

Flicka 1: *Är både hård och liksom...*

Flicka 2: *Kan skoja lite.*

Även på denna nivå betonas den tillåtande miljön som en förutsättning för att man ska trivas och utvecklas som spelare. Framför allt är det flickorna som pratar om detta i fokusgrupperna. Den tillåtande miljön bärs upp av tränarnas beteenden:

Flicka 2: *Aa, så får man hjälp hela tiden, dom peppar väldigt mycket.*

Flicka 1: *Och det är ju på matchen med om man glömmer bort en sak så hjälper dom.*

Flicka 2: *Asså dom är aldrig negativa mot oss, dom skriker aldrig åt en eller nånting.*

Samtalsledaren: *Dom är inte hetsiga sådär?*

Flicka 2: *Dom försöker alltid vara motiverande och göra så att man själv blir engagerad och vill lära sig.*

Och återspeglas i hur spelarna är mot varandra på planen:

Flicka 1: *Vi har ju aldrig haft problem med det att man hamnar och missar "vad dåliga", vi uppmuntrar ju varandra.*

Flicka 2: *Aa, hela tiden.*

Flicka 1: *Aa, man märker ju i vissa lag så är det ju en som är laget. För jag tycker i vårt lag så är vi väldigt många, asså vi är ett lag tillsammans och förlorar tillsammans.*

Att göra fel är tillåtet och något som man kan lära sig av:

Flicka 2: *Om man gör fel så lär man sig också.*

Slutligen kan konstateras att på denna nivå är inte föräldrar något som man så gärna pratar om, i alla fall inte som ett stöd i anslutning till träning och matcher. Detta betyder naturligtvis inte att föräldrarnas stöd är oviktigt, men det är inte något man så gärna erkänner i alla fall inför andra. Men vad föräldrarna betyder illustreras väl av följande dialog mellan samtalsledaren och en av pojkarna som berättar om hur det är att spela i ett lag där föräldrarna slutat att närvara vid matcher.

Pojke 1: *Typ två föräldrar på en hemmamatch. Vi har mindre publik än bortapubliken.*

Samtalsledaren: *Hur känns det då?*

Pojke 1: *Ganska ont... Vi är så vana så det känns inte så annorlunda, men i början, i början var det när vi var mindre så är alla föräldrar, sen kom ingen typ.*

Tränarröster

När tränarna diskuterar vad som kännetecknar en bra träning blir det tydligt att man både har lite olika uppfattningar och har arbetat på lite olika sätt med innehåll beroende på om man finns i de två föreningar där man redan innan spelarutbildningsplanen hade en klar idé om verksamhetens inriktning eller i den förening som inte haft någon tydlig röd tråd för verksamheten. Enligt tränarna i de

föreningar där det funnits en idé sedan tidigare är det barnen som i första hand kan svara på vad en bra träning är och man beskriver också hur man involverat barnen i hur träningarna ska läggas upp och vilket innehåll dom ska ha genom att ställa konkreta frågor till dom.

Samtalsledaren: *En bra träning då, vad innehåller den? Om ni skulle göra en bra träning, hur skulle ni lägga upp den då?*

Tränare 1: *Det är barna som kan svara mest bäst på det.*

Tränare 2: *Eh, vi har jobbat mycket, att, eh, grund och botten, det här med frågor, jobba mycket med asså, det räcker ju att slänga fram den här frågan: "Vad tycker ni är viktigt i fotboll?", när du ska spela match t.ex. "Vad tycker du är viktigt?", så får man börja diskutera det "jomen det är viktigt att vi har bollen". Men det är jättebra att vi har boll, ska vi börja träna på att vi i laget ska ha boll mycket? "AA, det kan vi göra, aa, kul". Och så hittar man övningar på det, "är det nåt mer ni tycker är viktigt?". "Aa det är viktigt att ha roligt". "Amen hur ska vi göra för att ha roligt?", så hittar vi liksom på saker tillsammans. Amen, det kan vara bra att vi försvarar oss nångång ibland också. "Okey, då kanske vi ska träna på att försvara oss lite, hur ska vi göra då?"*

I alla tre föreningarna betonar dock tränarna att det är viktigt med variation i träningen för att barnen ska tycka att aktiviteten är rolig.

Tränare 2: *Det känns oftast bäst också med variation. Man får en skönare atmosfär på träningen.*

När det gäller omfattningen av matchspel under träningarna har flertalet uppfattningen, precis som de flesta av barnen, att det bör vara ett betydande inslag för att träningen ska vara rolig. Samtidigt finns uppfattningen att betydelsen av matchspel kan bli överdrivet både för att alla med självklarhet inte tycker det är den roligaste aktiviteten och kanske inte heller den som utvecklar spelarna bäst.

Tränare 3. *Det är inte så att alla tycker det är roligt att spela match, utan vissa vill lära sig specifika saker. Jag håller inte med att man säger: "Alla vill spela match, smålagsspel." Så upplever jag inte att det är. Jag tror det är en förenkling av verkligheten.*

Den seriositet i träningarna som barnen på de olika nivåerna ger uttryck för som ett kännetecken på meningsfulla och roliga aktiviteter som utvecklar dom som spelare framträder mycket tydligt när tränarna i de olika föreningarna berättar om hur man organiserar och genomför verksamheten. Det finns dock en viss skillnad mellan barnen och tränarna då barnen med stigande ålder betonar seriositeten. För tränarna finns en hög grad av seriositet när det gäller alla nivåer. Man är lika genomtänkt när det gäller hur aktiviteterna ska läggas upp för de mindre barnen som för de äldre för att träningar och matcher ska utveckla de enskilda spelarna och laget. Tränarna betonar också hur viktigt det är med flexibilitet och lyhördhet, inte minst när det gäller de yngre barnen:

Tränare 7: */.../träning som inte varit bra, det kan ha varit en jobbig skoldag när dom inte är där. Annars har vi oftast väldigt roligt på träningarna, det känns som att det är något annat som är jobbigt och så får man den träningen bara vi gör inte det vi har planerat. Det var nån träning då vi rev pappret det vi hade tänkt, "nämen vad kommer dom tycka vara kul?", då körde vi kull resten av träningen, som dom tyckte var kul, men dom orkade inte med något annat då.*

Tränare 2: *Det är just det där som är intressant när man märker att man kanske inte är där och kanske inte gjort ett träningsupplägg som passar för dagen, det gäller att ha det här i bakfickan att kunna avbryta och hitta på någonting annat. Man måste inse själv att bara för att jag har bestämt att vi ska göra just dom här sakerna idag är det inte säkert att de är uppladdade för det överhuvudtaget, då bör man kunna bryta planen och känna efter vad vill dom göra. Rannsaka sig själv istället för att rannsaka barnen.*

För tränarna är en tillåtande miljö en förutsättning för att barnen ska tycka fotbollen är rolig och utvecklas som spelare. Att utveckla en sådan miljö är något tränarna lägger ned ett stort engagemang på, vilket gäller alla nivåer, och kommer till uttryck i spelarnas beteenden mot varandra.

Tränare 4: */.../vi släpper in ganska många mål och vi har flera killar som vill stå. Det är fantastiskt Fast det är en liten kille som "aa jag vill stå" och så möter vi bästa laget och så.... pust... "Ja du får stå en halvlek". Och det är inget gnäll på nån för att man släpper in något mål, ibland är det fantastiskt.*

För de två föreningar där man kommit längre när det gäller aktiviteter som ligger i linje med Sup:en är det uppenbart hur man på olika sätt engagerar spelarna i en dialog och ett eget tänkande kring sitt och lagets lärande. För de äldre spelarna kan det t.ex. ske i ett reflekterande från sidan av planen:

Tränare 5: *Att på träning få stå med dom på sidan om dom har bytt att få stå och titta på matchen och diskutera situationerna: "Hur tänkte hon där?". "Vad hände där?". Det tror jag ger väl så mycket som att vara ute på plan.*

Det kan också vara att stanna spelet för att låta spelarna diskutera en situation, t.ex. med syfte att öka deras spelförståelse:

Tränare 2: */.../Är det så att vill vi ha någon spelare i laget som har fantastisk bra spelförståelse, eh, speluppfattning så stanna spelet och så fråga honom: "Du vad tycker du om det här som hände nu?". "Ah, det var jättebra att han sprang på den ytan, för då kunde jag slå den passningen här" eller "det var jättebra att han sprang där utan boll för då drog han med sig den ytterbacken där så jag kunde...". Så att liksom lyfta spelarna, prata mycket med spelarna så att dom får prata med varandra också. Det jobbar vi jättemycket med.*

En metod som också används när det gäller de yngre spelarna:

Tränare 4: *Vi spelar nu 40 procent av träningen match, då stoppar vi emellanåt, t.ex. när alla spelar på en sida. Vi har lärt dom att när vi säger stopp så stannar ni, ni rör er inte en meter för att ni ska få se var ni är. Alla är på en sida, då säger vi: "Titta nu har vi inte hyrt den sidan av planen? Varför är ni inte där grabbar?" Så när alla stannar och tittar runt ser dom att där är ingen.*

När det gäller relationen mellan träning och matcher och betydelsen av att göra mål och vinna är det tydligt att tränarna även ser matcherna som ett lärtillfälle där vinsten och målgörandet inte är det centrala. Man försöker systematiskt att inte bara berömma målgöraren för dennas prestation utan också många andra saker som görs bra på planen, t.ex. att man kämpar hem, slår en bra passning eller gör ett bra inkast. När någon gör mål försöker man få spelarna att förstå varför det blev mål liksom vad som låg bakom att en målchans skapades och berömma även de prestationerna i spelet.

Tränare 2: */.../Det går att berömma, man gör även det vid mål, då kan man påtala prestationen att det var en bra placering ute vid stolpen eller att han finta bort sista backen eller...*

Tränare 4: *Där tycker jag att vi har en uppgift att se att det kanske var fjärde situationen...*

Tränare 5: *Jao, brytningen...*

Tränare 4: *Och spelet som egentligen var nyckeln, för målet kommer föräldrarna att berömma, det är alldeles säkert.*

Att match kan vara ett lärtillfälle illustreras också genom följande citat som samtidigt visar att tränarna lyckats förmedla detta till spelarna.

Tränare 2: *Det underbara är att när man märker på tjejerna att dom känner att dom lyckats och gjort en bra match fast det blev tre mål i baken, då är det jättekul att lyssna på dom för dom tycker det är kul att spela fotboll och har lyckats med en sak.*

4.4 Spelarutbildningsplanen och stödet från SVFF och distriktet

När tränarna i fokusgrupperna pratat om spelarutbildningsplanen skiljer det sig mellan de föreningar där man tidigare haft en röd tråd för verksamheten och den förening där en sådan inte funnits. För alla tre föreningarna gäller dock att man är mycket positiva till planen och att man försöker arbeta i enlighet med den. För de två föreningarna som redan haft en röd tråd innebär planen inte några stora förändringar i organiseringen och genomförandet av träningar och matcher. Istället ser man det som att man fått stöd för det sätt man arbetat på, men också att man fått några nya infallsvinklar på hur man kan göra får att utveckla verksamheten, spelarna och laget.

Samtalsledaren: *Har ni kommit i kontakt med spelarutbildningsplanen?*

Alla tränare: *Ja*

/.../

Samtalsledaren: *Skulle ni säga som varit med ett tag, gör ni annorlunda idag än förut?*

Tilltalade tränare: *Nej.*

Tränare 1: *Jamen, vi jobbade i princip utifrån dom principerna, sen kan jag tycka att det var jättebra att den kom, då fick vi officiellt stöd för våra idéer.*

Tränare 3: *Och ytterligare några tips och tankar som kan vara bra, absolut.*

Tränare 4: *Sedan har vi också haft nytta av spelarutbildningsplanen, vi har haft några personliga utvecklingssamtal med spelare. Då har vi haft den som bas för att gå igenom litegrann momenten dom ska ha lärt sig på en viss ålder och dom har nå önskemål dom skulle vilja bli bättre på, eller position dom hellre vill prova på, såna där saker. Den har varit ett stöd för oss, absolut, tycker jag. Även för att kunna dela ut så de kan ta del av den informationen.*

I alla föreningarna säger man sig vara nöjda med den utbildning man fått om spelarutbildningsplanen och med stödet från specialdistriktsförbunden. Genomgående är också att det man tycker är svårast när man ska omsätta planen i verksamhet är hur man ska arbeta enligt metoden "guided discovery", och då särskilt för den förening som sedan tidigare inte haft någon röd tråd för verksamheten.

Samtalsledaren: *Vad är största utmaningen för att kunna tillämpa den här helt i ert lag?*

Tränare 3: *Discoverydelen är tuff, naturligtvis.*

Samtalsledaren: *Vad är det som gör den tuff? Är det att hitta verktyg för att jobba med den?*

Tränare 1: *För mig att anpassa saker som dom vill göra. Det är enklare när jag vill att vi ska försöka träna på nånting, enklare att hitta på övning, förklara och köra den, än att hitta ett bra upplägg. Man får presentera på sånt sätt som passar, sen vet man inte var det landar.*

4.5 Resultatet i relation till tidigare forskning

Resultaten från föreningsintervjuerna stämmer väl överens med svensk forskning om fotboll som föreningsaktivitet för barn och unga. Karp och Eliasson har gjort omfattande studier, bl.a. genom var sitt avhandlingsarbete (2000 och 2009), av hur barn, unga, ledare och föräldrar uppfattar barn- och ungdomsfotbollen och vilken mening de tillskriver de aktiviteter som bedrivs i den vardagliga fotbollspraktiken. Karp har intervjuat ett flertal barn i åldrarna 10-12 år och deras föräldrar medan Eliasson har gjort etnografiska studier genom att följa två fotbollslag med 11-12 åriga flickor och pojkar,

deras ledare och föräldrar under två års tid. Karp har dessutom gjort en uppföljningsstudie där han intervjuat några av de barn som ingick i avhandlingen, nu som unga vuxna (Karp, 2010).

Karp använder inte begreppen sociala, individuella och lärandedimensioner i sin avhandling, men det är just dessa innehåll som framträder i hans texter när barn och föräldrar får beskriva vad det är som gör fotbollen rolig och meningsfull. Det handlar för barnen om att få uppmärksamhet och synas i de kollektiva sammanhangen, t ex. att få vara den som gör mål och därmed som individ få stå i händelsernas centrum för en liten stund. Resultaten visar också att barnen värdesätter fotbollen för att den ger dem möjligheter att få träffa både gamla kompisar, men också att genom t ex. cupturneringar göra nya bekantskaper. I Eliassons avhandling är den sociala dimensionen än mer tydlig. Hon visar på ett övertygande sätt att för barnen är de sociala värdena, att få vara tillsammans med sina kompisar, överordnat andra värden. Genom sitt fältarbete har hon visat att det finns tre dominerande logiker i de vardagliga fotbollsaktiviteterna, en social, en idrottslig och en fostranslogik. För barnen är den sociala logiken den överordnade, för ledarna den idrottsliga, dvs. att utveckla barnens fotbollsferdigheter och för föräldrarna fostranslogiken dvs. att barnen genom att delta i en föreningspraktik och i ett kollektivt sammanhang ska utveckla sina mellanmännsliga förmågor inför vuxenlivet.

Precis som i föreningsintervjuerna visar resultaten både i Karp och Eliassons avhandling att fotboll för barnen är en seriös verksamhet. För barnen är det ingen lek utan ett sammanhang där man vill lära sig saker och utvecklas som fotbollsspelare. För att detta ska möjliggöras behöver vissa förutsättningar uppfyllas och barnen har klara uppfattningar om vad detta är genom de förväntningar de har på tränaren och träningsmiljön. Barnen vill ha en tränare som är snäll, vågar ställa krav, som kan upprätthålla en god disciplin och som organiserar träningen på ett sådant sätt att var och en för möjlighet att utveckla sina färdigheter. Resultaten från Karp och Eliassons studier och det barnen ger uttryck för i föreningsintervjuerna visar således en mycket stor överensstämmelse.

Den inkluderande dimensionen finns också med i Karp resultat även om den inte är så framträdande. Den visar sig bl.a. genom barnens uppfattningar om rättvisa när det gäller vilket utrymme spelare bör få i matcher och cupturneringar. För de flesta av barnen är det viktigt att alla ges samma utrymme, dvs. får spela lika mycket. I intervjuerna med barnens föräldrar framkommer dock att ledarna kan låta vissa spelare få mera tid genom att de får flera pass i det rullande schema man kör eller genom att de får spela från start i de viktiga matcherna. Detta menar de föräldrar som är ledare att barnen inte ser utan att de upplever fördelningen av tid som rättvis. Intervjuerna med barnen visar dock en helt annan bild. Det är uppenbart att barnen genomsådar ledarnas försök att dölja den toppning som ibland sker och man är mycket väl medveten om den rangordning som finns av duktigare och sämre spelare och hur detta gestaltar sig i praktiken. Eliasson beskriver också hur just toppade konstellationer där de bästa får spela tillsammans är något som de unga spelarna ser som en av de mest negativa upplevelserna med fotbollen. Detta är dock inget barnen opponerar sig emot eftersom de fått lära sig att det är tränaren som bestämmer och att deras röster inte är efterfrågade när det gäller den verksamhet som de ingår i.

Att barn inte görs delaktiga i utformningen av föreningars verksamhet har också visats i en studie av uppfattningar om god barnidrott (Karp, 2004), i vilken föräldrar till barn som antingen spelade fotboll eller badminton intervjuades och svarade på ett frågeformulär om barnidrott. Här noterar vi emellertid att forskningsresultaten och vad som framträder i våra föreningsintervjuer skiljer sig åt i alla fall om man lutar till de berättelser som tränarna förser oss med. Enligt deras utsago försöker man hitta former för att ge barnen en röst, och att låta dem vara med och tycka till om hur verksamheten ska vara för att den ska bli rolig och meningsfull. Att de vuxna tar ett ansvar för att hitta former för att barn ska få komma till tals om den verksamhet de är en del utav och att man också tar deras röster på allvar är

som Eliasson visat i sin avhandling och som även framkommit i senare studier (Eliasson, 2011 och 2015; Fahlström m.fl., 2015; Karp & Eliasson, 2015) en förutsättning för ett barnperspektiv inom idrotten. Barn litar på att det är den vuxna som vet och kan dvs. inom fotbollen vilka aktiviteter man ska ägna sig åt och på vilket sätt, och de har dessutom anpassat sig till en fotbollskultur som innebär att man underordnar sig, lyssnar på tränaren och inte ifrågasätter vad denna har att säga. Ledarna i Eliassons avhandling menar t.ex. att de förväntar sig av barnen att de förutom att vara snälla mot varandra ska vara tysta och lyssna och göra som dom säger. Hertting (2007) som skrivit en avhandling om ledarskap och lärprocesser inom barnfotboll konstaterar att barnen får vara med och fatta beslut om träningens innehåll så länge det inte går allt för mycket emot ledarnas egna intentioner.

Liknande resultat har bl.a. lagts fram av Redelius (2002) i en avhandling om ledare inom barnidrotten. När ledarna i hennes material beskriver hur de vill att barnen ska uppträda och vilka regler man har framträder en verksamhet som är hårt styrd av regler och där barnen ska komma i tid, inte flamsa runt, ha med adekvat utrustning, hålla tyst när ledaren pratar. Om inte barnen lever upp till detta utdelar ledarna sanktioner som *Sköter du dig inte får du stå över, Passar det inte, kan du gå*. För att bryta en sådan kultur behövs, precis som vi sett i föreningsintervjuerna, tränare som är beredda att lyssna på och ta barnens perspektiv på allvar. Först då kommer en reell förändring att vara möjlig.

Vi vill också kommentera relationen mellan träning och match som den framträder i föreningsintervjuerna och i den forskning vi har refererat till. Här tycker vi nämligen det finns en skillnad i vad som görs i de föreningar som vi har studerat jämfört med hur forskningslitteraturen beskriver fotbollspraktiken. I forskningslitteraturen är det ganska tydligt att både barn och ledare i de föreningar som ingår i studierna ser träningar som ett lärtillfälle och matcher som ett tillfälle där de lärda erfarenheterna ska omsättas i goda prestationer. Eliasson beskriver t.ex. hur en flicka funderar över varför tränaren inte vill att hon ska skjuta med sin "sämre" fot på match trots att de nyligen ägnat en del av träningarna åt att öva just detta. Hertting skriver att barnen i hans studie får mycket beröm och uppmuntran för sina insatser vid övningarna och att det handlar om att stötta strävandet efter bättre prestationer vid matcher. I föreningsintervjuerna tycker vi tränarna visar på ett annat förhållningssätt när det gäller relationen mellan träning och match. Det är uppenbart att flertalet av de intervjuade tränarna har ett längre utvecklingsperspektiv för spelarna än att färdigheter från träningen ska omsättas i praktik och prestation vid nästkommande match. Detta kommer tydligt till uttryck när tränarna berättar om hur de använder matcher och matchsituationer som lärtillfällen för att utveckla kollektiva och individuella förmågor hos de unga spelarna istället för att se dem som isolerade prestationstillfällen.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att de resultat som framkommit genom våra fokusgruppsintervjuer stämmer väl överens med tidigare forskning om vilken mening barn och unga tillskriver sitt fotbollsspelande i föreningsregi och hur dom vill att träning och tävling ska vara för att de ska trivas och utvecklas. En sådan överensstämmelse stärker tillförlitligheten i våra resultat. Vi har också kunnat se att det finns resultat som skiljer sig från hur praktiken i fotbollsföreningar beskrivits i forskningen. Detta handlar framför allt om att tränarna i de föreningar vi studerat har ett gemensamt förhållningssätt för att utveckla och upprätthålla en tillåtande lärmiljö som griper över samtliga åldersnivåer. Något som gäller för både träning och match. Det handlar också om att tränarna försöker involvera de unga spelarna i att utforma verksamheten genom att lyssna på dom och ta till vara deras synpunkter.

Avslutningsvis vill vi påminna om att våra slutsatser grundar sig på barnens och tränarnas beskrivningar om hur det är och inte på direkta observationer av den dagliga verksamheten i föreningarna. Genom forskningen, inte minst om vad som sker i idrottsliga praktiker, vet vi att det kan finnas en diskrepans mellan de uppfattningar som både barn och vuxna ger uttryck för och vad som faktiskt utspelar sig i

den vardagliga verksamheten. När det gäller den tillåtande lärmiljön bekräftas den bild som tränarna ger av de unga spelarnas berättelser om hur träning och tävling bedrivs i föreningen. När det gäller utrymmet för spelarna att bli lyssnade på och bli delaktiga i att utforma verksamheten bekräftas inte detta lika tydligt i barnens berättelser som när det gäller lärmiljön. Det finns därför anledning att tro att det finns mera att göra i föreningarna när det gäller att hitta former för demokrati och medinflytande för de unga spelarna även om man verkar kommit en bra bit på väg även när det gäller detta område.

5. NÖJDHETSINDEX

Nöjdhetsindexet som är utvecklat för att mäta barn och ungdomars upplevda nöjdhet med fotbollsverksamheten följer de principer som utvecklats och används i exempelvis SCB:s årliga medborgarundersökningar, Skolverkets undersökningar av elevers och lärares attityder till skolan och NKI-undersökningar (Nöjd Kund Index). Dessa typer av undersökningar används oftast återkommande för att få indikatorer på hur väl en verksamhet fungerar, upplevs och utvecklas.

I SCB:s medborgarundersökningar får invånarna möjlighet att tycka till om olika dimensioner av kommunen som de bor i och dess verksamhet, exempelvis skolan, omsorg eller gator och vägar. Skolverkets undersökningar syftar till att belysa olika grupper av elever och lärares upplevelser och inställningar till skolan. NKI-undersökningar används vanligtvis inom olika branscher inom privat och offentlig verksamhet för att beskriva graden av kundnöjdhet, det vill säga hur nöjda kunderna är med det aktuella företaget, dess utbud och produkter. NKI-undersökningar används vanligtvis som verktyg vid verksamhetsutveckling med målet att få nöjdare och lojalare kunder, men kan även användas som underlag vid utvecklingen av handlingsplaner och implementeringen av nya rutiner. Under senare år har idrottsföreningar och idrottsanläggningar i Sverige också börjat göra NKI-undersökningar genom att mäta medlemmars och besökares upplevelser av verksamheten. Gemensamt för de olika undersökningarna är att de bygger på enkäter som utifrån ett antal dimensioner ger en indikation på hur verksamheten upplevs av deltagarna.

Ett problem som kan uppstå vid enkätundersökningar är att deltagarna har olika förutsättningar att förstå och tolka frågorna. Faktorer som kan påverka detta är bland annat deltagarnas språkkunskaper, kulturell bakgrund samt ålder. Till exempel måste man i enkätfrågor till yngre barn ta hänsyn till att de har lägre språklig förståelse. Oavsett ålder på barnen är det viktigt att frågorna, svarsalternativ och instruktioner är tydligt formulerade.

Utifrån resultatet av enkätundersökningen och fokusgruppsintervjuerna med barnen framträder i analyserna tre huvudteman vilka utgör nöjdhetsindexets tre första dimensioner; att *umgås med kompisar/träffa vänner* (den sociala dimensionen), att *få uppmärksamhet/synas i kollektivet* (den individuella dimensionen) och att *lära sig saker* (lärandedimensionen). Därutöver framträder att *alla får vara med* (den inkluderande dimensionen) som en viktig dimension för barn och ungdomars upplevelser av fotboll.

Till varje dimension av Nöjdhetsindexet finns fem frågor kopplade som indikerar olika upplevelser och erfarenheter;

- Den sociala dimensionen, ex. kompisar, avsaknad av mobbing, respekt.
- Den individuella dimensionen, ex. uppmärksamhet, medbestämmande.
- Lärande dimensionen är indelad i tre underkategorier motivationsklimat, individuell utveckling och medbestämmande.
- Den inkluderande dimensionen, ex. att alla får vara med.

5.1 Nöjdhetsindexets utformning

Instrumentet som utformats avser att mäta spelares (nivå 1 och 2) upplevda nöjdhet med fotbollsverksamheten i det lag de deltar i. Instrumentets bedömningsskala är inspirerad av Psykologisk prestationsprofil för idrottsutövare (www.Plade.nu).

Hur spelarna svarat presenteras som ett nöjdhetsindex för fotbollslaget som helhet.

Nöjdhetsindexet består av fyra dimensioner. Dessa är den sociala dimensionen, den inkluderande dimensionen, den individuella dimensionen samt lärandedimensionen. Lärandedimensionen består av tre kategorier; a) motivationsklimat, b) individuell utveckling och c) medbestämmande. För den sociala, inkluderande och individuella dimensionen finns fem frågor, så kallade indikatorer, och för lärandedimensionen fem frågor per kategori. Alla frågor besvaras på en skala mellan 1 och 5, vilket resulterar i en totalsumma för varje dimension/kategori mellan 5 och 25. Det totala nöjdhetsindexet ger en totalsumma mellan 30 och 150. Spelarnas svar redovisas som ett totalmått för nöjdheten i laget och för respektive dimension/kategori. Till indexet finns också angivna gränser för när utvecklingsinsatser är önskvärda och nödvändiga inom respektive dimension/kategori.

För att öka instrumentets tillförlitlighet och förenkla användandet av instrumentet har instrumentet testats med spelare på nivå 1 och 2 i ett antal fotbollslag. Efter att instrumentet testats och resultatet analyserats korrigerades det och färdigställdes slutgiltigt.

5.2 Mätning av Nöjdhetsindex i ett lag

Vårt förslag är att det frågeformulär som ligger till grund för mätningen av nöjdheten i ett fotbollslag finns tillgängligt som en webbaserad enkät som tillhandahålls av SvFF. Med en webbaserad enkät kan frågorna besvaras via en länk till enkäten skickad med mail till respektive spelare eller via en mobilapplikation. Sammanställningen sker kontinuerligt i programmet och resultatet för respektive dimension och totalt sett uppdateras automatiskt. Information om hur webbenkäten används ska finnas tillgängligt hos SvFF. En webbenkät bidrar också till att etiska problem som kan uppstå med ett nöjdhetsindex kan undvikas (se avsnitt 5.4).

5.3 Betydelsen av Nöjdhetsindex

Viktigt att tänka på vid användningen av Nöjdhetsindex är att instrumentet inte ska ses som ett absolut mått på hur spelarna upplever fotbollsverksamheten de deltar i och en exakt bild av de faktiska förhållandena. Många faktorer påverkar upplevelsen av en verksamhet och det är komplicerat att fånga in alla variabler i ett Nöjdhetsindex. Instrument ska istället ses och användas som ett uttryck för vilka upplevelser spelarna har om de utvalda dimensionerna vid det aktuella svarstillfället.

Beroende på spelarnas ålder och individuella svarsbeteenden kan stora variationer finnas inom och mellan olika fotbollslags resultat. Vid jämförelser av resultatet mellan lag ska därför de skillnader som finns ses som en uppskattning av den aktuella nöjdheten i de respektive lagen. Instrumentet ger möjlighet att identifiera utvecklingsområden inom ett lag och kan även användas för att mäta utvecklingen i nöjdhet över tid inom ett fotbollslag.

Trots dessa begränsningar kan en uppskattning av det totala Nöjdhetsindex som ett fotbollslag får delas in i tre nivåer: godkänt, väl godkänt och mycket väl godkänt. Utöver det ger indexet, beroende på poäng inom en dimension/kategori, ett mått på vilket utvecklingsbehov som finns inom laget.

5.4 Etiska perspektiv på nöjdhetsindex

Ett nöjdhetsindex som mäter barns upplevelser av sitt fotbollsspelande innehåller frågor som berör de tränare som ansvarar för verksamheten. Vissa frågor handlar om hur barn upplever tränare och det motivationsklimat de uppmuntrar till. Dessa frågor kan betraktas som etiska känsliga. För att undvika att indexet används i fel syfte än som ett instrument för att identifiera utvecklingsbehov på lag- eller föreningsnivå föreslår vi a) att ett webbaserat system används och b) hur det ska användas förs in i grundutbildning där fotbollens spela lek och lär ingår alternativt på någon grundnivå i den nya tränarutbildningen. Ett webbaserat system tillhandahållet av SvFF bidrar till att inga enskilda barn kan identifieras men även till ökat användande av indexet, och att föreningar och lag enklare kan följa sin utveckling och arbeta med utvecklingsfrågor.

6. SAMMANFATTANDE REFLEKTION OCH DISKUSSION

Vi har analyserat hur implementeringen av spelarutbildningsplanen genomförts i distrikten och inom ett antal utvalda distrikt och föreningar. Genom tre empiriska delstudier har vi undersökt vilka konsekvenser implementeringen av den nya spelarutbildningsplanen har haft på föreningsverksamheten där planen införts och tillämpas. Vår utvärdering har fokuserat vad som bidrar till alternativt hindrar utvecklingen av idrottsverksamheten vad gäller anpassning till barns fysiologiska, psykologiska och sociala förutsättningar. Utifrån delstudierna, tidigare forskning om barn- och ungdomsfotboll och erfarenheter från tillämpning av nöjdhetsindex i andra sammanhang har vi utvecklat ett instrument för att mäta fotbollsspelande flickor och pojkars nöjdhet med verksamheten.

Med utgångspunkt från utvärderingens frågeställningar kan man, utifrån delstudie 1, konstatera att alla distrikt har påbörjat ett arbete med att implementera spelarutbildningsplanen. Hur distrikten arbetat varierar beroende på distriktens personella och strukturella förutsättningar. Hur distrikten gått tillväga beror till stor del på tidigare erfarenheter av utvecklingsarbete. Distrikt som tidigare haft utvecklingsprojekt, t.ex. föreningsutveckling, utvecklade samarbeten med SISU eller samverkan med andra distrikt förefaller ha en bättre organisatorisk mottaglighet för att snabbt komma igång med utvecklingsinsatser. Det kan också konstateras att de flesta distrikt inte haft någon spelarutbildningsplan mot föreningsnivå före SUP:en utan att den spelarutbildning som distrikten haft har varit distriktslagsverksamheten. Även här har det varit stora variationer i hur distriktslagsverksamheten genomförts i distrikten. Vissa distrikt har haft tydliga riktlinjer för innehåll, progression och ledarroller (ansvar) medan andra distrikt har haft lös styrning. Hur verksamheten genomförts har till stor del varit beroende på vem som varit ansvarig. Den nya spelarutbildningsplanen har emellertid bidragit till ett ökat fokus på hur distriktslagsverksamheten ska organiseras och i vissa distrikt har även praktiska förändringar skett. T.ex. arbetar vissa distrikt numera mindre med selektering och i högre grad med utbildning som följd av SUP:en.

Vad gäller de effekter spelarutbildningsplanen haft på föreningsnivå visar vår utvärdering att SUP:en stimulerat till reflektioner om hur fotbollsverksamheten ska organiseras och bedrivs. Utifrån våra resultat är det i nuläget inte möjligt att uttala sig om i vilken omfattning dessa reflektioner också kommer att omsättas i konkreta förändringar av den praktiska verksamheten i föreningen.

Barnrättsperspektivet har enligt distriktsrepresentanterna i första hand varit något man behandlat i ledarutbildningar där "Fotbollens spela lek och lär" varit kursmaterial. Något speciellt fokus på barnrättsperspektivet har, enligt distriktsrepresentanterna, däremot inte funnits inom distrikten tidigare (något undantag där man arbetat i projektform finns). Distriktsrepresentanterna tror emellertid att SUP:en kan bidra till att öka medvetenheten om barnrättsperspektivet bland tränare, men även bland föräldrar och spelare. Delstudie 2, enkätstudien, visar att aspekter som rör barns delaktighet och inflytande är något som tränarna inte anser sig lyckas lika bra med som andra aspekter av verksamheten t.ex. träningsplanering och individualisering av träning. Däremot anser tränarna att

man att man lyckas bra med att arbeta med frågor som rör mobbning och kränkande behandling. Delstudie 3, intervjuerna med tränarna och barnen, visar att ett barnrättsperspektiv för verksamheten kan skönjas även om det inte är direkt uttalat. Den tillåtande lärmiljön och tränarnas ambitioner att lyssna på och ta tillvara barnens synpunkter kan ses som en strävan mot en fotbollsverksamhet som utgår ifrån barnens och inte i första hand de vuxna ledarnas perspektiv.

Vilka konsekvenser den nya spelarutbildningsplanen haft för hur tränare organiserar och genomför träning- och tävlingstillfällen är en fråga som inte är enkel att besvara. Intervjuerna med representanter för distrikten visar att det finns en förhoppning om att planen ska leda till förändringar men att det krävs ett långsiktigt arbete. När det gäller resultaten från enkätstudien pekar vissa resultat på att de 10 föreningar som valts ut av SvFF inte skiljer sig i någon större utsträckning från de två andra föreningarna som ingick i enkätstudien vad gäller t.ex. hur väl man bedömer att man lyckas med att planera och genomföra träning eller med att motverka mobbning och kränkande behandlingar, utveckla förståelsen för fairplay samt att sätta spelarna i första rummet. Det skulle kunna tolkas som spelarutbildningsplanen hittills inte bidragit till förändringar. Å andra sidan indikerar enkätsvaren på att guided discovery metodiken som ingår i utbildning av spelarutbildningsplanen i högre grad tillämpas i de 10 av SvFF utvalda föreningarna. Dessa skillnader antyder att utbildning i spelarutbildningsplanen bidragit till konsekvenser för hur man genomför träningar. Intervjuerna med tränarna i de tre utvalda föreningarna visar att de arbetar i enlighet med SUP:en men att det finns skillnader mellan föreningarnas verksamhet. Två av föreningarnas tränare har ett tydligare kollektivt och gemensamt förhållningssätt och i dessa har det varit enklare att ta till sig och arbeta efter SUP:en. Man skulle kunna säga att de redan arbetat efter de principer som SUP:en föreslår genom att de sedan tidigare haft en föreningsidentitet som stämmer med SUP:ens värdegrund och pedagogiska förhållningssätt. I den tredje föreningen har det i högre grad handlat om individuella förhållningssätt som varit avgörande för hur SUP:en implementerats på föreningsnivå, vilket inneburit att verksamheten i de olika lagen i olika omfattning svarar mot SUP:ens intentioner. Intervjuerna antyder också om att tränarna, i föreningarna med ett tydligare kollektivt förhållningssätt och individuella tränare i den tredje föreningen, har anpassat sin verksamhet efter SUP:en vilket utvecklat hur de organiserar och genomför träningar och matcher.

Slutligen visar intervjuerna med barnen i de tre föreningarna att för att de ska känna sig tillfreds med verksamheten är en miljö där *umgås med kompisar/träffa vänner* (den sociala dimensionen), att *få uppmärksamhet/synas i kollektivet* (den individuella dimensionen) och att *lära sig saker* (lärandedimensionen) uppfylls. Inom den sociala dimensionen finns också ett undertema som huvudsakligen framträder i samtalen med barn på nivå 1 och nivå 2; att *alla får vara med* (den inkluderande dimensionen).

6.1 Några ord på vägen i det fortsatta utvecklingsarbetet

Resultaten från denna rapport och de olika delstudierna visar på många komplexa relationer som påverkar ett implementeringsarbete. Intervjuerna med distrikten uppmärksammar att föreningar behöver stöd för att driva processen. Även om flertalet distrikt i intervjun inte uttrycker något tydligt behov av stöd från SvFF är det viktigt att SvFF inte nöjer sig med att ha tagit fram en spelarutbildningsplan. Mot bakgrund av att distriktsrepresentanterna i intervjuerna lyfter fram långsiktighet som centralt för att åstadkomma förändring måste SvFF driva på och fortsätta utveckla och samarbeta med distrikten för att spelarutbildningsplanen ska ha möjlighet att bidra till reell förändring. Intervjuerna med distriktsrepresentanterna visar också att det inte handlar om enstaka punktinsatser utan om kontinuerligt arbete mot föreningarna då det t.ex. hela tiden kommer nya tränare som måste utbildas. När det gäller SvFF:s roll i förändringsarbetet kan det t.ex. handla om att genom kontinuerlig dialog och återkoppling driva på processen, återkoppla vid möten och träffar och att hjälpa distrikten att följa upp sina implementeringsarbeten. Det handlar också om att hjälpa till och

skapa en röd tråd där både förenings- och distriktslagsverksamhet arbetar efter SUP:en och följer dess progressionstanke i utbildning av spelare. Det kan vidare vara viktigt för SvFF att hitta strategier för att stödja de resurssvaga distrikten. Utifrån utvärderingen ser vi att distrikten tar hjälp av varandra men det kan också underlättas via SvFF, kanske via organiserade samarbeten eller genom annat stöd .

Riksinstruktörerna har haft och har en viktig roll vid implementeringen och kommer också att ha det i det fortsatta arbetet (jämför distriktens behov av instruktörer som kan driva processen med föreningarna). I intervjuerna lyfter RI fram att deras tid inte räcker till i relation till det behov de ser finns i distrikten och de ambitioner de har. Här behöver SVFF fundera på hur det fortsatta arbetet ska se ut – vilka mål och ambitioner och prioriteringar som är rimliga inom ramen för alla andra arbetsuppgifter som ska utföras. Vilken typ av stöd distrikten behöver när alla kommit igång är förmodligen annorlunda än vad det var initialt. Ett stort arbete har utförts hittills i distrikten och en ny tränarutbildning har tillkommit. Intervjuerna med distrikten och RI tydliggör också att det är ett långsiktigt arbete och en slutsats vi drar är att det är särskilt viktigt att förståelse för hur innehållet i SUP:en kan omsättas i undervisningsformer fokuseras. En distriktsrepresentant säger om guided discovery:

Det är en pedagogisk modell och då måste du vara trygg i den modellen. Frågan är om alla är trygga i den modellen.

Fokus på pedagogiskt förhållningssätt, som guided discovery men även andra instruktionsmetoder, i relation till specifikt innehåll är viktigt för annars finns det en risk att tränarna ser spelarutbildningsplanen som en struktur för *vad* som ska tränas i olika åldrar, dvs *ett innehåll*, men inte att det även handlar om ett *hur*, dvs *en metodik* för hur träning ska bedrivas, vilket är grundläggande för att SUP:ens syften och målsättningar ska uppfyllas.

Intervjuerna med representanter för distrikten visar vidare att hur implementeringen av spelarutbildningsplanen ska utvärderas är något som distrikten funderat på men inte hunnit med. Det är inget distrikt som, när intervjuerna gjordes, tagit fram någon plan för hur de ska utvärdera sitt implementeringsarbete. En distriktsrepresentant svar på frågan om hur de tänker utvärdera sitt implementeringsarbete illustrerar utvärderingsdilemmat:

Det är en jävligt bra fråga. Den har vi haft med oss hela tiden. Men det är väl den vi varit sämst på hittills, vi har liksom kört på. [...] Det är någonting vi måste ta tag i.

Distrikten behöver stöd i utvärderingsarbetet från SvFF. Det behövs stöd för att hjälpa till att hitta centrala kriterier för vad som ska följas upp i alla distrikt, men även distriktspecifika kriterier beroende på strategi för implementering. Det SvFF bör fundera på är vilka indikatorer som ska följas upp för att kunna göra jämförelser med hur det såg ut före implementeringsarbetet påbörjades. I förslaget till implementering som SvFF tog fram anges ett antal kriterier som kan utgöra utgångspunkt för diskussion. Här kan en dialog med distrikten vara en god idé för att få deras inspel på dessa kriterier men även hur de ska följas upp utifrån hur de har arbetat med implementeringen samt om det finns andra kriterier som är viktiga för att få en bild över vad SUP:en gett för effekter på distriktsnivå. Ett förslag är t.ex. att SvFF arbetar med två distrikt som hunnit längre med implementeringsarbetet och i samarbete med dessa tar fram en mall för vad som ska ingå och följas upp (t.ex. data på antal spelare, utbildade tränare etc.). Det är viktigt att det är data som distrikten kan följa upp på ett enkelt sätt för att se förändringstendenser före och efter SUP:en. På distriktsnivå kan det handla om antal individer som genomgått utbildningar och vilka nivåer, men även om utbildningsinsatser till föreningar som pågått sedan 2013-2014 förändrats efter den nya tränarutbildningen igångsättande.

Under utvärderingens gång har också den nya tränarutbildningen startats upp. En utbildning som är anpassad till SUP:en och som distrikten numera följer. Den nya tränarutbildningen kan bidra till att implementeringsarbetet förändras. Här vill vi uppmärksamma den eventuella risk den nya tränarutbildningens kan ha på implementeringsarbetet. De lösa direktiven som gavs av SvFF för implementeringen har bidragit till att distrikten utformat sina egna strategier utifrån de förutsättningar och resurser de har. Det har bidragit till intensivt arbete direkt mot föreningar och där man i många fall försöker arbeta med alla tränare men även styrelseledamöter i en förening för att skapa en röd tråd. I och med en ny tränarutbildning finns det en risk att det intensiva och goda arbetet mot föreningarna, och där man i många fall fått igång SUP-ansvariga i föreningarna, avstannar och i stället förlitar sig på tränarutbildningen. En strategi där man enbart förlitar sig på tränarutbildning kan innebära att fokus flyttas från förening till enskilda individer. Att rikta sig mot föreningen och dess tränare bidrar till ökade möjligheter till utveckling av en föreningsidentitet som överensstämmer med SUP:ens värdegrund och pedagogiska förhållningssätt. Föreningsintervjuerna visar t.ex. att i de föreningar som har en tydligare föreningsidentitet lyser den röda tråden starkare och vi ser också att det kollektivt delade förhållningssättet hos tränarna i två av de intervjuade föreningarna är centralt för att de ska kunna arbeta utifrån ett barnrättsperspektiv. Här får vi hoppas att de kloka insikterna representanter för distrikten uttrycker i intervjuerna om att det behövs ansvariga inom föreningar och vikten av att föreningen genomsyras av SUP:en kan motverka en sådan risk som en ny tränarutbildning kan utgöra.

6.2 Avslutningsvis

Den här rapporten har gett en bild av implementeringsarbetet av SUP:en bland fotbollsdistrikten och en bild av tränare och barns upplevelser och uppfattningar i några utvalda föreningar som kommit längre med implementeringen av spelarutbildningsplanen. Vi vill påminna om att våra slutsatser grundar sig på intervjuer med ansvariga för SUP:en i distrikten, enkäter till tränare samt barn och tränares beskrivningar i tre föreningar om hur det är och inte på direkta observationer av den dagliga verksamheten i föreningarna. Vi kan konstatera att alla distrikt har påbörjat implementeringsarbetet av SUP:en. Detta har inneburit utmaningar och det kommer fortsättningsvis att vara det för distrikten. SvFF har, som vi påtalat, en viktig roll i att stödja distrikten utifrån deras förutsättningar och driva den fortsatta processen. I det avseendet hoppas vi att de förslag vi fört fram kan vara en hjälp på vägen i det fortsatta arbetet. Slutligen, en vidareutveckling av nöjdhetsindex kan vara att SvFF även initierar ett arbete för att ta fram ett nöjdhetsindex för tränare. Ett index där tränarens uppfattningar om sin verksamhet relateras till barnens upplevelser kan utgöra ytterligare ett verktyg för att utveckla innehåll och genomförande anpassat till den grupp man är tränare för.

REFERENSER

- Eliasson, I. (2009). *I skilda idrottsvärldar: barn, ledare och föräldrar i flick- och pojkfotboll*. (Doktorsavhandling). Umeå: Umeå universitet.
- Eliasson, I. (2011). Barns perspektiv på barnrättsperspektivet. I Johan R. Norberg & Johan Pihlblad (Red.), *För barnets bästa – en antologi om idrott ur ett barnrättsperspektiv* (s. 111-128). Stockholm: SISU Idrottsböcker.
- Eliasson, I. (2015). The gap between formalised children's rights and children's real lives in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 1012690215608516.
- Fahlström, P-G., Gerrevall, P., Linnér, S. & Schenker, K. (2015). Att utveckla idrottens fostrande dimensioner. I: Josef Fahlén och Staffan Karp (Red.), *Idéer för idrottsutveckling*:(s. 24-43). Stockholm: SISU idrottsböcker.
- Hertting, K. (2007). Den sköra föreningen mellan tävling och medmänsklighet. *Om ledarskap och läroprocesser i barnfotbollen*. (Doktorsavhandling). Luleå: Luleå tekniska universitet.
- Karp, S. (2000). *Barn, föräldrar och idrott: En intervjustudie om fostran inom fotboll och golf*. (Doktorsavhandling). Umeå: Umeå universitet.
- Karp, S. (2004). *Den goda barnidrotten - Föräldrar om barns idrott*. Riksidrottsförbundet: Stockholm.
- Karp, S. (2010). Perspectives on the meaning of children's sport for adulthood. *European Journal for Sport and Society*, 7(2), 117-129.
- Karp, S. & Eliasson, I. (2015). Att utveckla idrottens fostrande dimensioner. I: Josef Fahlén och Staffan Karp (Red.), *Idéer för idrottsutveckling*:(s. 45-60). Stockholm: SISU idrottsböcker.
- Redelius, K. (2002). *Ledarna och barnidrotten: Idrottsledarnas syn på idrott, barn och fostran*. (Doktorsavhandling). Stockholms universitets förlag.